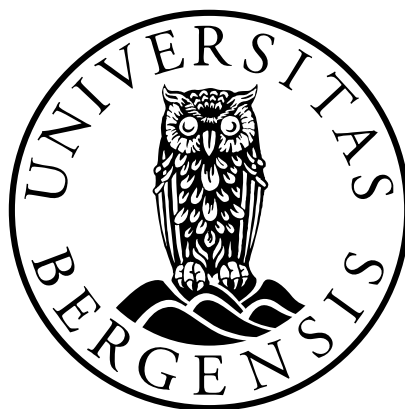

Partenes sannhets- og opplysningsplikt etter tvisteloven § 21-4

Kandidatnummer: 169

Antall ord: 14 658

JUS399 Masteroppgave

Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

11.12.2023

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	2
1.1	Tema og problemstilling	2
1.2	Metodiske spørsmål.....	3
1.2.1	Trekk ved det norske rettskildebildet	3
1.2.2	ERCP	5
2	ROLLEFORDELING OG GRUNNTREKK	7
2.1	Generelt og i norsk rett.....	7
2.2	Særlig om samarbeidsprinsippet	10
3	HVOR LANGT REKKER SANNHETS- OG OPPLYSNINGSPLIKTEN?	13
3.1	Åpner norsk rett opp for et samarbeidsprinsipp?	13
3.2	Fra tvistemålsloven til tvisteloven.....	15
3.3	Partenes plikter før sak reises	16
3.4	Partenes plikter etter sak er reist	18
3.4.1	Hva ligger i at saken skal bli «fullstendig opplyst»?	18
3.4.2	Hva ligger i at partene må «tilby» bevis?.....	22
3.4.3	Den allmenne forklarings- og bevisplikten i relasjon til partene	23
3.4.4	Partenes plikt til å opplyse om bevis de ikke har hånd om	24
4	SANKSJONER VED BRUDD PÅ SANNHETS- OG OPPLYSNINGSPLIKTEN .	30
4.1	Innledning.....	30
4.2	Sanksjoner uten innvirkning på den konkrete saken	30
4.2.1	Betydning for sakskostnadene.....	30
4.2.2	Erstatningskrav for tap utover sakskostnadene	31
4.2.3	Rettergangsstraff etter domstoloven	32
4.2.4	Straff etter straffeloven.....	33
4.3	Sanksjoner med innvirkning på den konkrete saken	35
4.3.1	Utstedelse av fristforelegg?	35
4.3.2	Betydning for bevisvurderingen.....	36
4.3.3	Betydning for beviskravet og bevisbyrden?.....	36
4.4	Er sannhets- og opplysningsplikten effektiv i lys av sanksjonene?	38
5	KAN ERCP FÅ BETYDNING FOR FREMTIDENS SANNHETS- OG OPPLYSNINGSPLIKT?	43
6	LITTERATURLISTE	45

1 Innledning

1.1 Tema og problemstilling

Det er et mål at enhver dom bygger på riktig faktisk og rettslig grunnlag. Av den grunn er det viktig at saken opplyses på en måte som sikrer et godt faktisk avgjørelsesgrunnlag. En part vil stort sett på eget initiativ fremlegge opplysninger og bevis til støtte for sin side av saken.

Problemet oppstår hvor opplysninger og bevis befinner seg hos andre enn parten selv, typisk hos motparten. I slike tilfeller er det avgjørende med regler som sikrer at relevant informasjon blir gjort kjent, og inngår i det faktiske avgjørelsesgrunnlaget. Partenes grunnleggende sannhets- og opplysningsplikt i tvisteloven (tvl.) § 21-4 søker å bidra til dette i sivile saker.

Tvisteloven § 21-4 ble innført fordi tvistemålsutvalget mente at kravene til «redelighet og god skikk i prosessen» burde skjerpes.¹ Bestemmelsen oppstiller en felles plikt for partene til uoppfordret og frivillig å bidra til at saken opplyses riktig og fullstendig, herunder ved å opplyse om og fremlegge bevis som taler sin motparts sak. Bestemmelsen modifiserte partsautonomien i sivile saker,² og gir uttrykk for en samarbeidstanke som tidligere ikke har kommet til uttrykk i prosesslovgivningen.

Hovedproblemstillingen i denne oppgaven, er hvor langt sannhets- og opplysningsplikten etter tvl. § 21-4 rekker. I forlengelsen av dette vil jeg også vurdere hvorvidt plikten er effektiv i lys av sanksjonene en part kan pålegges ved brudd, og om plikten i praksis har bidratt til å skjerpe kravene til «redelighet og god skikk i prosessen». Plikten synes å ha fått mindre gjennomslagskraft i rettspraksis enn tiltenkt. Teoretikere har derfor stilt spørsmål ved pliktens reelle betydning.³ En effektiv sannhets- og opplysningsplikt er imidlertid i stor grad egnet til å bidra i å nå flere av målsettingene i tvisteloven, og bør etterstrebes.

Problemstillingen er særlig aktuell, som følge av vedtakelsen av ELI-UNIDROIT Model European Rules of Civil Procedure (ERCP) i 2020.⁴ Regelverkets betydning for norsk sivilprosess er lite behandlet, slik at det er uklart hvilket bidrag regelverket kan gi i dag og i

---

¹ NOU 2001: 32 B s. 947.

² Ristvedt og Tørum (2015) s. 109-110 med videre henvisninger til Strandberg (2012) s. 558.

³ Se Hjort (2016) s. 99 og Strandberg (2011) s. 181.

⁴ Prosjektet, reglene og de offisielle kommentarene finnes her: [ELI-UNIDROIT Rules 15 Feb 2021 \(europeanlawinstitute.eu\)](https://www.europeanlawinstitute.eu) og her: [ELI/UNIDROIT Rules - UNIDROIT](https://www.unidroit.org/). Reglene, de offisielle kommentarene og en innledning er også publisert i bokform, se henvisning i litteraturlisten.

fremtiden. Som vi vil se, kan regelverket både være en viktig tolkningsfaktor for dagens sannhets- og opplysningsplikt og den videre utviklingen av plikten. ERCP vil som følge av dette få stort fokus i oppgaven.

Oppgaven tar for seg sannhets- og opplysningsplikten både mellom partene i saken og mellom partene og domstolen. Selv om plikten også berører prosessfullmektigens rolle, og enkelte bestemmelser pålegger tredjepersoner plikter,⁵ vil ikke oppgaven gå nærmere inn på disse aspektene.

Videre er det tre hovedkategorier bevismidler: forklaringer, sakkyndige vurderinger og realbevis.⁶ Bevisreglene i kapittel 21, herunder sannhets- og opplysningsplikten, får anvendelse for all bevisføring og gjelder dermed i utgangspunktet uavhengig av hvilket bevismiddel det er tale om.⁷ Hovedfokuset i oppgaven er realbevis.⁸ Edisjonsplikten vil likevel ikke omtales inngående, men kort berøres der den bidrar til å kaste lys over rekkevidden av partenes sannhets- og opplysningsplikt.⁹

1.2 Metodiske spørsmål

1.2.1 Trekk ved det norske rettskildebildet

Prosessretten er inngående lovregulert, og sannhets- og opplysningsplikten er lovfestet. Spørsmålet om pliktens rekkevidde tar utgangspunkt i en tolkning av lovteksten basert på alminnelig juridisk metode. Tvisteloven baserer seg på et grundig utredningsarbeid,¹⁰ som både Justis- og politidepartementet og Justiskomiteen på de fleste punkter sluttet seg til.¹¹ Den rettskildemessige verdien til utredningen er følgelig stor, og utredningen vil derfor hyppig benyttes i oppgaven.

Det finnes imidlertid lite rettspraksis fra Høyesterett som behandler sannhets- og opplysningsplikten. Et søk i Lovdata på tvl. § 21-4 gir 268 treff på rettsavgjørelser, hvor kun

---

⁵ Se for eksempel tvl. § 21-5 som gjelder for «[e]nhver».

⁶ Øyen (2020) s. 136.

⁷ NOU 2001: 32 B s. 942.

⁸ Realbevis er legaldefinert i tvl. § 26-1.

⁹ Edisjonsplikt sikter til den «prosessuelle plikten til å gi tilgang til bevis» etter begjæring, som reguleres i tvl. § 26-5, se Schei, Bårdsen, Nordén, Reusch og Øie (2023) note 5 til § 26-5.

¹⁰ NOU 2001: 32 Bind A og B.

¹¹ Se henholdsvis Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) og Innst. O. nr. 110 (2004-2005).

13 er sivile avgjørelser fra Høyesterett.¹² Blant sakene går de fleste inn på § 21-4 første ledd i relasjon til andre bestemmelser, typisk reglene om edisjonsplikt eller reglene om bevisforbud og bevisfritak.¹³ Som følge av dette vil jeg i enkelte tilfeller benytte underrettspraksis. Praksis fra underinstansene kan benyttes på følgende måter: som rettskilde, illustrasjonsmateriale eller inspirasjons- eller opplysningskilde.¹⁴

Jeg vil benytte underrettspraksisen som illustrasjonsmateriale og inspirasjons- og opplysningskilde. Førstnevnte betyr at avgjørelsene brukes for å eksemplifisere «forskjellige faktiske situasjoner der slike problemstillinger er aktuelle og hvordan de håndteres».¹⁵ Sistnevnte måte å benytte praksisen på, sikter til tilfeller der det er argumentet eller synspunktet som avgjørelsen gir uttrykk for som tillegges vekt, heller enn det faktum at argumentet eller synspunktet kommer til uttrykk i en rettsavgjørelse.¹⁶ Praksisen vil dermed ikke benyttes som rettskilde, da avgjørelsene ikke nyter samme rettskildemessig vekt som avgjørelser fra Høyesterett.¹⁷

Loven, i lys av forarbeidene og rettspraksis, gir ikke tilstrekkelig veiledning for spørsmålet. Et ytterligere metodisk særtrekk ved behandlingen av spørsmålet er dermed at prinsipper og reelle hensyn står sentralt. For å sikre at de mest sentrale hensynene bak tvisteloven ivaretas, har lovgiver utformet en formålsbestemmelse i § 1-1. Bestemmelsens første ledd gir uttrykk for grunnleggende hensyn og hovedformål bak loven, mens andre ledd tar opp sider ved prosessen som er nødvendige for å oppnå disse hensynene og formålene.¹⁸ Hensynene i formålsbestemmelsen fungerer som overordnede retningslinjer for skjønnsmessige vurderinger i tvistelovens bestemmelser,¹⁹ herunder for sannhets- og opplysningsplikten. Målet er å gjennom en formålsrettet tolkning velge det tolkningsresultatet som i størst utstrekning ivaretar hensynene og formålene bak tvisteloven.

---

¹² Søk i Lovdata 06.12.2023 i HRSIV, LASIV, LBSIV, LESIV, LGSIV, LFSIV, LHSIV, LXSIV, TRSIV på «lov-2005-06-17-90-§21-4».

¹³ Se Rt. 2009 s. 1103, Rt. 2012 s. 1819, Rt. 2014 s. 773, Rt. 2015 s. 1213, HR-2019-997-A og HR-2020-2469-A til illustrasjon.

¹⁴ Hjort (2016) s. 57.

¹⁵ Hjort (2016) s. 58.

¹⁶ Ibid.

¹⁷ Avgjørelser fra Høyesterett har prejudikatsverdi, jf. Grunnloven (grl.) § 88.

¹⁸ NOU 2001: 32 B s. 649.

¹⁹ Ibid.

1.2.2 ERCP

ERCP er modellregler vedtatt av de uavhengige organisasjonene European Law Institute (ELI) og The International Institute of the Unification of Private Law (UNIDROIT).²⁰ ELI søker å forbedre kvaliteten på europeisk lovverk gjennom forskning.²¹ UNIDROIT arbeider for å modernisere og harmonisere privat rett internasjonalt, gjennom utarbeidelse av prinsipper og regler.²² ERCP retter seg både mot europeiske og nasjonale regelutviklere,²³ og består av en fortale samt et sett med modellregler med tilhørende kommentarer. Hver regel bør leses og tolkes i lys av de offisielle kommentarene og regelverkets generelle kontekst.²⁴

Formålet med utarbeidelsen av regelverket var å danne et regelsett med «best practice rules», som fungerer som retningslinjer for fremtidig utvikling av sivilprosess i Europa.²⁵ «Best practice» er en metode eller teknikk som kjennetegnes ved at den over tid viser bedre resultater enn det som kan oppnås med andre midler, og brukes dermed som målestokk.²⁶ En viktig ambisjon ved regelverket er derfor å forbedre europeisk sivilprosess.²⁷ Ved å legge til rette for felles retningslinjer for utviklingen av sivilprosessen i Europa, søker regelverket også å harmonisere europeisk sivilprosess.

Regelverket går inn under det som kalles «soft law», som er ikke-bindende regler eller retningslinjer.²⁸ En forutsetning for at regelverket blir bindende, er at en stat eller annen regelgiver vedtar regelverk i samsvar med retningslinjene.²⁹ Regelverket vil derfor være en inspirasjonskilde som kan benyttes ved danning av nytt internasjonalt og nasjonalt sivilprosessrettslig regelverk. Videre kan ERCP påvirke tolkningen av allerede eksisterende regelverk. Hvorvidt det eksisterende regelverket er egnet til internasjonal påvirkning, varierer fra regelsett til regelsett.

Norske prosessregler er generelt sett egnet til internasjonal påvirkning. Dette skyldes blant annet at prosessreglene allerede i stor grad er påvirket av internasjonale tendenser, noe som

---

²⁰ ERCP s. iii.

²¹ European Law Institute (ELI), pkt. «About ELI».

²² International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT), pkt. «PURPOSE».

²³ Sorabji (2019) s. 41.

²⁴ ERCP Preamble pkt. 22.

²⁵ ERCP Preamble pkt. 9.

²⁶ Rhee (2017) s. 67.

²⁷ ERCP Preamble pkt. 9.

²⁸ Nylund og Strandberg (2019) s. 4.

²⁹ Strandberg (2023) s. 796.

illustreres gjennom at tvistemålsutvalget forholdsvis ofte ser hen til andre lands reguleringer.³⁰ Videre passer ERCP sin generelle reguleringsstil inn i norsk regulering, da regelverket stort sett inneholder korte bestemmelser som ikke detaljregulerer enhver situasjon. Vekten av et argument basert på regelverket avhenger likevel av hvor godt det passer inn i sivilprosessens underliggende verdier og hvor gode løsninger det gir.³¹ Hvorvidt argumenter basert på regelverket kan få betydning for klarleggingen av rekkevidden av sannhets- og opplysningsplikten, vil diskuteres i kapittel 3. Et metodisk særtrekk ved behandlingen av problemstillingen, er dermed bruken av ERCP i argumentasjonen. Ettersom regelverket ikke er bindende, men «best practice rules» til inspirasjon, vil jeg ikke benytte norsk juridisk metode på regelverket.

---

³⁰ Se NOU 2001: 32 B s. 649, hvor tvistemålsutvalget henviser til de engelske prosessreglene. Se også Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 30.

³¹ Fredriksen og Strandberg (2023) s. 158.

2 Rollefordeling og grunntrekk

2.1 Generelt og i norsk rett

Enhver prosessordning bygger på en lære om makt- og rollefordeling mellom partene og dommeren. Utformingen av det prosessrettslige regelverket og aktørenes rolle i en tvist, avhenger i stor grad av hvilken lære prosessordningen bygger på.³² Westberg deler inn i tre prosessrettslige lærer: kontradiksjon, kooperasjon og inkvisisjon.³³ I en utpreget kontradiktorisk prosess er partene de dominerende aktørene, mens dommeren er passiv.³⁴ Motsatt er dommeren den dominerende i en inkvisitorisk prosess.³⁵ Kooperasjon plasseres et sted i midten, og bygger på et omsorgs- og lojalitetsansvar partene imellom, hvor dommeren har en mer overvåkende funksjon.³⁶ I norsk rett brukes betegnelsen «partsprosess» om det Westberg omtaler som en kontradiktorisk prosess.³⁷

Sivilprosessen i de fleste vestlige land bygger på en partsprosess.³⁸ Dette er også tilfellet i Norge.³⁹ Likevel varierer selve utformingen av den partsstyrte prosessen, og de fleste har innslag av de andre prosessrettslige lærene. Et generelt utgangspunkt for enhver partsprosess er likevel at *disposisjons- og forhandlingsprinsippet* står sterkt, da prinsippene er «uttrykk for en partsautonomi».⁴⁰

I norsk sivilprosess kommer disposisjonsprinsippet til uttrykk i tvl. § 11-2 første ledd og innebærer at det er partene som har rådighet over saken og langt på vei kan binde retten gjennom sine prosesshandlinger.⁴¹ Dette innebærer at det er partene som avgjør om sak skal anlegges, og som har ansvaret for å trekke opp sakens rammer. Disposisjonsprinsippet står i nær sammenheng med forhandlingsprinsippet,⁴² som blant annet kommer til uttrykk i § 11-2 andre ledd. Forhandlingsprinsippet bygger på at det er partene som har det overordnede

---

³² Strandberg (2021) s. 278.

³³ Westberg (2010) s. 66-67. Se også Strandberg (2021) s. 277 flg. for mer om bevisstilgang og rollefordeling.

³⁴ Hjort (2016) s. 60.

³⁵ Hjort (2016) s. 61.

³⁶ Westberg (2010) s. 69.

³⁷ Strandberg (2011) s. 166.

³⁸ Strandberg (2011) s. 165.

³⁹ Backer (2020) s. 22.

⁴⁰ Backer (2020) s. 99.

⁴¹ Hov (2019) s. 53-54.

⁴² Hov (2019) s. 55.

ansvaret for å få frem det faktiske grunnlaget som retten skal bygge på,⁴³ og berører dermed rollefordelingen mellom domstolen og partene.⁴⁴

For bevisføringens del bygger en ren partsstyrt prosess på tanken om at hensynet til et *materielt riktig resultat* i størst grad sikres gjennom å pålegge partene hovedansvaret. Hensynet til et materielt riktig resultat oppstiller et mål om at avgjørelser bygger på et faktum som er sant. Målsettingen er blant de mest grunnleggende i tvisteloven og fremgår indirekte av § 1-1 første ledd. Videre trekkes hensynet frem som sentralt i forarbeidene⁴⁵ og i rettspraksis.⁴⁶ Hensynet har med andre ord tung rettskildemessig vekt, og kan anvendes som et selvstendig rettslig argument.⁴⁷

Hva som regnes som et «riktig» resultat har imidlertid vært diskutert i teorien, og teoretikere har identifisert to former for sannhet: den materielle- og den formelle sannhet.⁴⁸ Materieell sannhet sikter til det som stemmer overens med virkeligheten, mens formell sannhet sikter til den partsskapte sannhet – «sannheten slik den fremstår ut fra de fakta som partene har funnet det for godt å legge frem for domstolen».⁴⁹ I og med at målet om sannhet henger sammen med målet om en materielt riktig dom, må materieell sannhet være formålet med den norske prosessen.⁵⁰

Begrunnelsen for at enkelte mener at en ren partsstyrt prosess i størst grad ivaretar hensynet til et materielt riktig resultat, er at partene selv står nærmest til å opplyse saken. Når begge parter opplyser saken fra sin side og tilbyr bevis for å underbygge sin fremstilling, er tanken at saken samlet sett opplyses best mulig. En innvending til dette er likevel at det ikke tar høyde for at partene kan ha ulike utgangspunkter. Resonnementet kan slå sprekker i tilfeller hvor partene har ulike ressurser, enten det gjelder ulik adgang til bevis eller der kun den ene parten har mulighet til å føre bevisene for domstolen, grunnet ulikhet i partenes økonomiske ressurser.⁵¹ I slike tilfeller trengs det mekanismer for å sikre at beviset gjøres kjent, slik at

---

⁴³ Hov (2019) s. 54.

⁴⁴ Robberstad (2018) s. 15.

⁴⁵ Se blant annet NOU 2001: 32 s. 114 og 131, samt Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 203.

⁴⁶ Se blant annet Rt. 2012 s. 1985 avsnitt 228.

⁴⁷ Se for eksempel Rt. 2010 s. 774 avsnitt 45.

⁴⁸ Robberstad (2018) s. 13.

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Se mer om dette i Strandberg (2014) s. 468-470.

⁵¹ Etter § 1-1 andre ledd femte strekpunkt skal ikke forskjeller i «ressurser» være avgjørende for sakens utfall. Ordlyden favner økonomiske ressurser, men også andre ressurser som for eksempel adgang til bevis.

sannhetsmålsettingen⁵² nås. Det er nettopp slike betraktninger som begrunnet innføringen av sannhets- og opplysningsplikten i sivile saker. Plikten er primært et utslag av hensynet til å oppnå et materielt riktig resultat.⁵³ Innføringen av plikten illustrerer følgelig et skifte av fokus fra parten frie rådighet over saken til hensynet til å oppnå materielt riktige avgjørelser.⁵⁴

Innføringen av sannhets- og opplysningsplikten er ikke den eneste endringen med tvisteloven som modifiserte den partsstyrte prosessen. Tvistemålsutvalget ga uttrykk for at det ikke var tilstrekkelig at dommeren spilte en tilbaketrasket rolle, som tidligere har vært tradisjonen.⁵⁵ Det ble ansett viktig med mer aktive dommere, for å ivareta tvistelovens målsettinger. I relasjon til rollefordelingen mellom dommeren og partene står særlig hensynet til et materielt riktig resultat, målet om proporsjonale avgjørelser og likhetsmålsettingen sentralt.⁵⁶

Rettenns plikt til aktiv saksstyring omtales som en viktig endring,⁵⁷ og fremgår av §§ 9-4 første ledd og 11-6 første ledd. Aktiv saksstyring innebærer at retten «gjennom kontakt med partene, og om nødvendig gjennom rettslige beslutninger, skal legge et løp for gjennomføringen av saksforberedelsen og hovedforhandlingen».⁵⁸ En annen endring er rettens mer vidtgående plikt til å veilede partene.⁵⁹ Videre illustrerer plikten til å svare på spørsmål i § 26-5 andre ledd og liberaliseringen av spesifikasjonskravet i § 26-6, at partenes frihet til å velge hvilke bevis som skal komme frem har blitt redusert.

Et fellestrekk ved flere av endringene i tvisteloven er at de oppstiller regler som gir partene plikter overfor hverandre, og hvor dommeren skal påse at pliktene overholdes, eller regler som tillater dommeren å nekte partene å foreta en prosesshandling. Endringene representerer dermed ikke utslag av elementer fra en inkvisitorisk prosess. Partsautonomien begrenses med andre virkemidler enn dommere som selv utfører prosesshandlingene.⁶⁰ Dommeren skal heller overvåke partenes prosesshandlinger og sanksjonere rettsstridig atferd. Dette har likhetstrekk med det Westberg omtaler som den prosessrettslige læren kooperasjon.

---

⁵² Sannhetsmålsettingen er et annet ord for hensynet til å oppnå et materielt riktig resultat.

⁵³ Dette fremgår blant annet av NOU 2001:32 B s. 946 og Rt. 2012 s. 1985 avsnitt 228.

⁵⁴ Hjort (2016) s. 73.

⁵⁵ NOU 2001: 32 A s. 133-134.

⁵⁶ Strandberg (2011) s. 171.

⁵⁷ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 179.

⁵⁸ NOU 2001: 32 A s. 136.

⁵⁹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 172.

⁶⁰ Se mer om dette i Strandberg (2011) s. 181.

Modifiseringen av den partsstyrte prosess kan som nevnt i stor grad begrunnes i hensynet til å oppnå et materielt riktig resultat. Modifiseringen kan også begrunnes i likhetsmålsettingen som tvisteloven søker å ivareta i større grad enn tidligere.⁶¹ Målsettingen kommer til uttrykk i § 1-1 andre ledd femte strekpunkt, hvor det fremgår at «ulikheter i ressurser hos partene ikke [skal] være avgjørende for sakens utfall». Målsettingen er viktig for å sikre en forsvarlig rettergang.⁶² Innføringen av sannhets- og opplysningsplikten kan også delvis forankres i likhetsmålsettingen.⁶³

Videre står proporsjonalitetsprinsippet sentralt i tvisteloven.⁶⁴ Prinsippet kommer generelt til uttrykk i § 1-1 andre ledd fjerde strekpunkt, hvor det fremgår at «saksbehandlingen og kostnadene [skal] stå i et rimelig forhold til sakens betydning». Et annet utslag finner vi den alminnelige proporsjonalitetsbegrensningen i § 21-8.⁶⁵ Bestemmelsen gir dommeren adgang til å begrense partenes frihet til å velge hvilke bevis som skal komme frem, på bakgrunn av proporsjonalitetsprinsippet. Som jeg kommer tilbake til, må det også i relasjon til sannhets- og opplysningsplikten, leses inn en alminnelig forholdsmessighetsbegrensning.⁶⁶

2.2 Særlig om samarbeidsprinsippet

I likhet med tvisteloven trekker ERCP frem prinsipper som skal gi tolkningsveiledning for de konkrete reglene.⁶⁷ Et av de viktigste prinsippene i regelverket er samarbeidsprinsippet i Rule 2.⁶⁸ Det følger av regelen at «[p]arties, their lawyers and the court must co-operate to promote the fair, efficient and speedy resolution of the dispute». Regelen pålegger partene, deres representanter, og domstolen en felles plikt til å handle lojalt overfor hverandre under hele prosessen, for å ivareta de nevnte målsettingene.

Samarbeidsprinsippet er et viktig steg bort fra skillet mellom den partsstyrte og den inkvisitoriske prosess.⁶⁹ Vektleggingen av samarbeid er med andre ord brukt som et middel

---

⁶¹ Se NOU 2001: 32 A s. 116.

⁶² Loven skal tilrettelegge for en «rettferdig» behandling av rettstvister, jf. § 1-1 første ledd første punktum.

⁶³ Strandberg (2012) s. 558.

⁶⁴ Dette kommer blant annet til uttrykk i Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 13: «[h]åndteringen av den enkelte sak skal gjennomføres av et proporsjonalitetsprinsipp [...]».

⁶⁵ Se også tvl. § 26-5 tredje ledd som gir retten adgang til å nekte bevis tilgang hvis det vil medføre uforholdsmessige store kostnader.

⁶⁶ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 454.

⁶⁷ ERCP Preamble pkt. 19.

⁶⁸ I ERCP Part 1 – General provisions pkt. 2 fremheves samarbeidsprinsippet som et av regelverkets viktigste prinsipper.

⁶⁹ ERCP kommentar 1 til Rule 2.

for å lette og bidra til harmonisering på tvers av jurisdiksjoner med ulike tanker om makt- og rollefordeling.⁷⁰ Dette illustrerer at prinsippet ikke bare er en generell enkeltregel, men et viktig fundament bak hele regelverket.

Til tross for at ERCP bygger på en partsprosess,⁷¹ er ikke domstolen begrenset til sin dømmende funksjon. Domstolen spiller en viktig rolle for å sikre forsvarlig rettspleie.⁷² Domstolens overvåkningsplikt i Rule 4 er domstolens viktigste bidrag i relasjon til samarbeidsplikten mellom dommer og part.⁷³ Regelen pålegger domstolen å gjennom hele saksbehandlingen overvåke at partene og deres advokater overholder sine plikter etter regelverket. Modellreglene oppstiller flere sanksjonsmuligheter som retten kan benytte dersom partene bryter sine prosessuelle plikter, og vektleggingen av sanksjoners betydning er stor.⁷⁴ Domstolen spiller med andre ord en sentral rolle for å sikre overholdelse av samarbeidsprinsippet.

Et viktig utslag av samarbeidsprinsippet er partenes plikt til å gi motparten tilgang til bevis de selv har kontroll over, selv om beviset taler i motpartens favør.⁷⁵ En slik plikt kommer til uttrykk i Rule 25 (2):

«Each party has, in principle, a right to access all forms of relevant, non-privileged and reasonably identified evidence. In so far as appropriate, parties and non-parties must contribute to disclosure and production of evidence. It is not a basis of objection to such disclosure by a party that disclosure may favour the opponent or other parties».

Regelen gir uttrykk for enhver parts rett til adgang til relevante og ikke-privilegerte bevis, samt at begge parter må bidra for å sikre ivaretagelse av denne retten, uavhengig av hvem sin sak beviset støtter. På denne måten skal partene ivareta hverandres interesser, hvilket øker sannsynligheten for et materielt riktig resultat.

Regelen gir ikke direkte uttrykk for hvorvidt partene pålegges å fremlegge bevis frivillig og uoppfordret, eller etter begjæring. Det vi vet er likevel at regelen må anvendes i samsvar med den alminnelige samarbeidsplikten. Etter Rule 2 må partene handle lojalt overfor hverandre

---

⁷⁰ Ibid.

⁷¹ Det er blant annet partene som har hovedansvaret for å fremlegge bevis til støtte for sin sak og retten skal ikke vurdere fakta som ikke er fremlagt av partene, se henholdsvis ERCP Rule 25 (1) og Rule 24 (2).

⁷² ERCP kommentar 2 til Rule 2.

⁷³ ERCP kommentar 1 til Rule 4.

⁷⁴ Fredriksen og Strandberg (2023) s. 157.

⁷⁵ ERCP kommentar 8 til Rule 2. Det vises til Rule 25 (2), 54 (3) og (4), 88 (3), 93 og 100 flg.

for å fremme en rettferdig, effektiv og rask løsning. Dette forutsetter at partene tidligst mulig gir motparten tilgang til relevante bevis. Dersom plikten kun gjelder etter begjæring, vil det kunne medføre at bevis ikke blir gjort kjent, eller at de først blir gjort kjent etter omfattende ressurs- og tidsbruk.

En plikt til frivillig og uoppfordret å fremlegge bevis vil også være den ordningen som i størst grad ivaretar den rollefordelingen som regelverket bygger på: partene pålegges plikter overfor hverandre, og domstolen skal bare gripe inn dersom partene ikke oppfyller sitt ansvar riktig. En slik forståelse støttes også av juridisk teori.⁷⁶ Rule 25 (2), tolket i lys av det sterke samarbeidsprinsippet, tilsier dermed at partene frivillig og uoppfordret plikter å gi hverandre tilgang til bevis.

Partenes forpliktelser er begrenset i omfang av kriteriet «reasonably identified evidence». Videre må regelen anvendes i samsvar med den alminnelige samarbeidsplikten og proporsjonalitetsprinsippet.⁷⁷ Dette illustrerer at plikten ikke er ubegrenset og at ERCP ikke bygger på det amerikanske discovery-systemet.⁷⁸

Oppsummert fremheves samarbeidsprinsippet som et av de viktigste prinsippene i regelverket, og likestilles med de klassiske prinsippene i en partsstyrt prosess – disposisjons- og forhandlingsprinsippet. Regelverket gir som vi har sett også nærmere uttrykk for hva som ligger i samarbeid, og hvordan samarbeidsplikten kan operasjonaliseres gjennom rollefordelingen mellom dommeren og partene.

---

⁷⁶ Strandberg (2023) s. 810.

⁷⁷ ERCP Kommentar 5 til Rule 25.

⁷⁸ Med «discovery» menes typisk en «nokså ubetinget plikt til å legge frem all relevant dokumentasjon som motparten har rådighet over [...]», se Ristvedt og Tørum (2015) s. 107-108, med videre henvisning til Strandberg (2012) s. 126-127 og 557.

3 Hvor langt rekker sannhets- og opplysningsplikten?

3.1 Åpner norsk rett opp for et samarbeidsprinsipp?

I norsk sivilprosess finner vi verken i lov, forarbeider eller rettspraksis direkte uttrykk for et samarbeidsprinsipp. Spørsmålet er om norsk rett likevel åpner for anvendelsen av et samarbeidsprinsipp i relasjon til sannhets- og opplysningsplikten. Dersom dette er tilfellet, kan vi kan benytte prinsippet og dets utslag i ERCP som tolkningsmomenter ved klarleggingen av pliktens rekkevidde.

Svaret vil som nevnt avhenge av hvor godt prinsippet passer inn i sivilprosessens underliggende verdier og hvor gode løsninger det gir. Ettersom regelverket regnes som «soft law», er en forutsetning for at det skal få betydning, at norsk rett ikke stenger for påvirkning gjennom klare regler uten tolkningstvil.⁷⁹ Norsk rett stenger imidlertid ikke for påvirkning i relasjon til sannhets- og opplysningsplikten, ettersom pliktens rekkevidde er uklar og etterlater et tolkningsrom.

At vi i norsk sivilprosess ikke finner direkte uttrykk for et samarbeidsprinsipp taler isolert sett for at norsk rett ikke åpner for et slikt prinsipp.

På den andre siden har vi enkeltregler som gir uttrykk for en underliggende tanke om en lojalitetsplikt mellom aktørene i prosessen. Det klareste uttrykket finner vi i partenes sannhets- og opplysningsplikt i §§ 5-3 og 21-4. Plikten pålegger partene et lojalitetsansvar overfor hverandre gjennom at de må opplyse om og fremlegge bevis som taler i sin motparts favør. ERCP Rule 25 (2), som er et viktig utslag av samarbeidsprinsippet, representerer som vi har sett en lignende plikt. Sannhets- og opplysningsplikten bygger med andre ord på en lojalitetstankegang som kan minne om samarbeidsprinsippet i ERCP.

Det ovennevnte underbygges av at sannhets- og opplysningsplikten ble innført på bakgrunn av at det var tvistemålsutvalgets «klare oppfatning at kravene til redelighet og god skikk i prosessen [burde] innskjerpes», samt at regelen skulle «skape bevissthet om partenes

---

⁷⁹ Fredriksen og Strandberg (2023) s. 155.

gjensidige plikt» til å bidra til et riktig faktisk grunnlag i saken.⁸⁰ Partenes sannhets- og opplysningsplikt utgjør dermed en «generell plikt til redelighet i prosessen».⁸¹ Dette underbygges ytterligere av at tvistemålsutvalget uttaler at det i tvilssituasjoner omkring pliktens rekkevidde, til syvende og sist er et spørsmål om «redelighet og god prosesskikk».⁸² Forarbeidene forutsetter tydelig gjensidig lojalitet og samarbeid mellom partene i prosessen, selv om det ikke er direkte formulert som et samarbeidsprinsipp.⁸³

Begge systemene har videre en målsetting om at partene skal få tilgang til relevante bevis i saken, uten å ta med seg det amerikanske discovery-systemet.⁸⁴ Målet søkes istedenfor ivaretatt gjennom at partene pålegges et lojalitetsansvar overfor hverandre.

Endelig bygger både ERCP og tvisteloven på en modifisert partsprosess. Selv om begge regelverk bygger på en partsstyrt prosess, inneholder som vi har sett både tvisteloven og ERCP elementer som har likhetstrekk med den prosessrettslige læren kooperasjon. Strandberg gir uttrykk for at den modifiserte partsprosessen i ERCP er svært lik norsk rett.⁸⁵ Dersom norsk sivilprosess påvirkes av regelverket i relasjon til sannhets- og opplysningsplikten, vil det derfor ikke stride med våre underliggende tanker om rollefordeling mellom aktørene i en sivil sak.

Samlet sett ser vi at lojalitetsbetraktningene som ligger til grunn for innføringen av sannhets- og opplysningsplikten bygger på de samme underliggende verdier som samarbeidsprinsippet i ERCP. Til tross for at vi i norsk rett ikke har formulert et eksplisitt samarbeidsprinsipp, passer prinsippet følgelig inn i sivilprosessens underliggende verdier. Videre kan påvirkningen bidra til gode løsninger, gjennom å redusere pliktens uklarhet. Norsk rett åpner dermed for anvendelsen av et samarbeidsprinsipp i relasjon til sannhets- og opplysningsplikten. Vi kan følgelig benytte prinsippet og dets utslag i ERCP som tolkningsmomenter ved klarleggingen av pliktens rekkevidde.

---

⁸⁰ NOU 2001: 32 s. 946-947.

⁸¹ NOU 2001: 32 s. 947.

⁸² Ibid.

⁸³ Se også Strandberg (2023) s. 800-802.

⁸⁴ Strandberg (2023) s. 809.

⁸⁵ Se mer om dette i Strandberg (2023) s. 800.

3.2 Fra tvistemålsloven til tvisteloven

Før jeg går nærmere inn på reguleringen av sannhets- og opplysningsplikten, er det hensiktsmessig med en kort presentasjon av bestemmelsens forgjenger – redelighetsplikten i tvistemålsloven (tvml.) § 111. På denne måten vil endringene synliggjøres, som igjen vil bidra i drøftelsen av sannhets- og opplysningspliktens rekkevidde.

Det fremgikk av tvml. § 111 første ledd at partene skulle gi en «fuldstændig og utvetydig» fremstilling av saken «overensstemmende med sit kjendskap til den» og «svare paa de spørsmåal, som retten stiller til ham om saksforholdet». Ordlyden «fuldstændig» tilsier at partene hadde plikt til å gi en komplett fremstilling av saken, og påla partene isolert sett en streng opplysningsplikt. Videre tilsier «utvetydig» at partenes fremstilling av saken ikke måtte etterlate rom for tvil. Forarbeidene gir videre uttrykk for at bestemmelsen oppstilte en plikt for partene til å fremstille saken sannferdig.⁸⁶ Med sannferdighet siktes det til en ærlig fremstilling av saken, som illustrerer redelighetstankegangen bak plikten.

Bestemmelsen oppstilte likevel en begrensning i plikten, idet en part kun pliktet å gi en «fuldstændig og utvetydig» fremstilling av saken overensstemmende med «sit kjendskap til den». Plikten strakk seg etter ordlyden kun til opplysninger som partene var kjent med, og påla ikke en part å undersøke om det fantes mer informasjon og flere bevis som kunne gi en mer komplett fremstilling av saken.

Videre tilsier formuleringen «svare paa de spørsmåal, som retten stiller til ham om saksforholdet» at en part også pliktet å gi nærmere redegjørelser for enkelte sider ved saken dersom retten stilte spørsmål ved noe. Dette kan også ses på som utslag av en redelighetstankegang.

Den nærmere grensen for pliktens rekkevidde fremgikk likevel ikke av lovteksten.

Rettspraksis ga også liten veiledning. Et søk i Lovdata på tvml. § 111 gir 17 treff på rettsavgjørelser, hvor kun fem av disse er sivile avgjørelser fra Høyesterett.⁸⁷ Ingen av dem behandlet pliktens rekkevidde nærmere. I denne relasjon gir forarbeidene til tvisteloven uttrykk for at det var «usikkert hvor langt opplysningsplikten [gikk] med hensyn til å opplyse

---

⁸⁶ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 204 bruker «sannferdig» for å beskrive innholdet i tvml. § 111.

⁸⁷ Søk i Lovdata 06.12.2023 i HRSIV, LASIV, LBSIV, LESIV, LGSIV, LFSIV, LHSIV, LXSIV, TRSIV på «LOV-1915-08-13-6-§111».

om bevis til støtte for motpartens sak». ⁸⁸ Til tross for at den nærmere grensedragningen ikke klargjøres av uttalelsen, er det interessant å merke seg at partene ikke hadde en generell plikt til å opplyse om bevis til støtte for motparten. En slik forståelse underbygges av juridisk teori. ⁸⁹

3.3 Partenes plikter før sak reises

En viktig nyvinning med tvisteloven er at partene pålegges prosessuelle plikter før sak reises for retten. ⁹⁰ Parten som ønsker å fremme et krav, plikter å varsle motparten etter § 5-2.

Motparten plikter etter samme bestemmelse å besvare varselet. Varslings- og svarplikten som § 5-2 oppstiller, kombineres med en plikt for begge parter til å opplyse om viktige bevis før sak reises i § 5-3. Formålet med bestemmelsen er å sørge for åpenhet i prosessen på et tidlig tidspunkt. ⁹¹ På den måten øker sannsynligheten for en minnelig løsning. Dersom saken likevel bringes inn for domstolene, kan plikten bidra til å begrense sakskostnadene, som illustrerer bestemmelsens prosessøkonomiske funksjon.

I likhet med § 21-4 gir bestemmelsen uttrykk for partenes sannhets- og opplysningsplikt, og hensynene bak § 21-4 vil langt på vei gjelde også for § 5-3. ⁹² Til forskjell fra § 21-4, oppstiller § 5-3 etter kun en opplysningsplikt, og ikke en plikt til å fremlegge bevis. ⁹³ Plikten til å opplyse om viktige bevis gjelder både bevis parten har i egen besittelse og bevis som er i en tredjemanns besittelse. ⁹⁴ Likevel rammer plikten bare bevis «parten selv kjenner til», jf. bestemmelsens første ledd første punktum. Partene har derfor ingen undersøkelsesplikt på dette stadiet.

Opplysningsplikten gjelder bare for bevis som parten «ikke kan regne med at den annen part er kjent med», jf. bestemmelsens første ledd første punktum. Ordlyden tilsier at en part ikke trenger å opplyse om bevis vedkommende har grunn til å tro at motparten vet om. Dette er en naturlig følge av at norsk sivilprosess bygger på en partsstyrt prosess, hvor partene selv i utgangspunktet har ansvaret for å fremlegge bevis og ivareta sin sak, jf. § 21-3 første ledd. Modifiseringen av den partsstyrte prosess, gjennom krav til partenes lojalitet overfor

---

⁸⁸ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 204.

⁸⁹ Se Schei (1990) s. 250 og Mæland (1990) s. 10.

⁹⁰ Se tvisteloven kapittel 5.

⁹¹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 378.

⁹² NOU 2001: 32 B s. 716.

⁹³ Se Rt. 2009 s. 627 avsnitt 17.

⁹⁴ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 378.

hverandre, oppstår der den andre parten ikke er i stand til å ivareta sine egne interesser. For å oppheve opplysningsplikten, må det likevel foreligge positive holdepunkter som gjør det sannsynlig at motparten kjenner til beviset.⁹⁵

Opplysningsplikten gjelder videre kun dokumenter og andre bevis som er «viktige».⁹⁶ Men hva er «viktige» bevis? Formuleringen er skjønnsmessig, men tilsier at beviset må være av stor betydning for saksutfallet og oppstiller følgelig en viss terskel. Forarbeidene og rettspraksis gir imidlertid lite veiledning for vilkårets innhold. Et søk i Lovdata på tvl. § 5-3 gir 76 treff på rettsavgjørelser, hvor tre av disse er sivile avgjørelser fra Høyesterett.⁹⁷ Ingen av avgjørelsene behandler vilkåret.⁹⁸

Vilkåret benyttes også i tvl. § 21-4 andre ledd. Ettersom begge bestemmelsene uttrykker partenes sannhets- og opplysningsplikt, vil gjennomgangen under punkt 3.4.4 om § 21-4 andre ledd, også få betydning for forståelsen av vilkåret i § 5-3. Det som allerede nå kan påpekes er at «[v]urderingen av hva som er viktig bevis og som parten burde ha opplyst om etter § 5-3, [...] bero[r] på en vurdering av saken slik den da sto».⁹⁹ Uttalelsen tilsier at vurderingen etter § 5-3 må ta utgangspunkt i saken slik den stod på tidspunktet før saksanlegg. Dette indikerer at terskelen for hva som anses som viktige bevis etter §§ 5-3 første ledd og 21-4 andre ledd kan være ulik. Eksempelvis kan et bevis som ikke ble ansett viktig før saksanlegg, anses viktig etter saksanlegg, som følge av at saken på dette tidspunkt har utviklet seg. Motsatt kan også et bevis som ble ansett viktig før saksanlegg, anses uviktig etter saksanlegg. Hva som anses som «viktige» bevis vil med andre ord variere ut fra beviskonstellasjonen for øvrig.

Endelig gjelder plikten uavhengig av om beviset er til støtte for seg selv eller motparten.¹⁰⁰ Dette er en vesentlig endring fra tvistemålslovens regulering, hvor det ikke gjaldt en generell plikt til å opplyse om bevis som gikk i motpartens favør. Sannhets- og opplysningsplikten er med andre ord ment å rekke en god del lenger enn redelighetsplikten. Endringen modifierer partsprosessen i stor grad og er det tydeligste uttrykket for samarbeidstanken som ligger til

---

⁹⁵ Schei, Bårdsen, Nordén, Reusch og Øie (2023) note 3 til § 21-4.

⁹⁶ Formuleringen «viktig» i § 5-3 første ledd første punktum refererer seg både til «dokumenter» og «andre bevis», se Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 378 som gir uttrykk for at opplysningsplikten etter § 5-3 gjelder «viktige bevis».

⁹⁷ Søk i Lovdata 06.12.2023 i HRSIV, LASIV, LBSIV, LESIV, LGSIV, LFSIV, LHSIV, LXSIV, TRSIV på «Lov-2005-06-17-90-§5-3».

⁹⁸ Se Rt. 2010 s. 328, Rt. 2009 s. 627 og Rt. 2011 s. 1294.

⁹⁹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 378.

¹⁰⁰ Se § 5-3 første ledd andre punktum.

grunn for sannhets- og opplysningsplikten. Videre illustrerer dette den gjennomslagskraften sannhetsmålsettingen var ment å ha etter tvisteloven.

3.4 Partenes plikter etter sak er reist

3.4.1 Hva ligger i at saken skal bli «fullstendig opplyst»?

Tvl. § 21-4 regulerer som nevnt sannhets- og opplysningsplikten etter at sak er reist. Bestemmelsens første ledd gir uttrykk for partenes generelle sannhets- og opplysningsplikt, og regulerer særlig opplysninger og bevis partene selv har hånd om. Andre ledd presiserer plikten i relasjon til bevis som partene ikke har hånd om.¹⁰¹

Det fremgår av § 21-4 første ledd første punktum at «[p]artene skal sørge for at saken blir riktig og fullstendig opplyst». Bestemmelsen oppstiller en todelt plikt idet partene både skal opptre sannferdig¹⁰² og sørge for at saken opplyses i størst mulig utstrekning. Plikten gjelder på ethvert trinn av saken.¹⁰³

I plikten til å opptre sannferdig ligger at parten må gi en ærlig fremstilling av saken. Plikten gjelder uavhengig av om fremstillingen går i partens egen eller motpartens favør.¹⁰⁴ En sannhetsplikt er en naturlig konsekvens av hensynet til å oppnå et materielt riktig resultat, og en slik plikt fulgte som nevnt også av tvistemålsloven. En forskjell er imidlertid at kravet fremgår direkte av dagens lov. Forskjellen tydeliggjør partens plikt til å opptre lojalt. Til tross for at det kan oppstå vanskelige spørsmål om en part snakker sant, volder ikke grensedragningene særlig problemer.

Grensene for når en part har oppfylt sin plikt til å sørge for at saken blir «fullstendig opplyst» er imidlertid vage, og krever en nærmere redegjørelse. Spørsmålet i det videre blir hva som ligger i at saken skal bli «fullstendig opplyst».

Ordlyden må forstås på samme måte som etter tvml. § 111 og pålegger parten å gå langt for å opplyse saken. En opplysningsplikt som pålegger partene å gi en komplett fremstilling av saken er i stor grad egnet til å sikre at hensynet til materielt riktige avgjørelser ivaretas.

---

¹⁰¹ NOU 2001: 32 B s. 947.

¹⁰² Selv om ordlyden isolert sett kan tilsi en objektiv sannhet, gis det i Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 454 uttrykk for at plikten innebærer en plikt til å opptre sannferdig.

¹⁰³ Schei, Bårdsen, Nordén, Reusch og Øie (2023) note 1 til § 21-4.

¹⁰⁴ Se blant annet Mæland (2013) s. 33.

Likhetsmålsettingen taler ytterligere for en vidtgående plikt, da det kan bidra til at partenes ressurser, enten det gjelder partenes adgang til bevis eller partenes økonomi, ikke er styrende for hvilke opplysninger og bevis som inngår i sakens opplysning.

I motsetning til reguleringen etter tvistemålsloven, begrenses ikke partenes plikt etter dagens regulering til en fremstilling av saken «overensstemmende med sit kjendskap til den». Tvistelovens regulering gir heller uttrykk for at partene i felleskap skal sørge for en komplett fremstilling av saken. Dette illustrerer igjen modifiseringen av den partsstyrte prosess, og gir uttrykk for samarbeidstanken som tidligere ikke har vært i fokus. Endringen tilsier at plikten til å opplyse saken strekker seg lenger enn tidligere.

Ettersom sannhets- og opplysningsplikten ikke begrenses til en fremstilling av saken ut fra partens kjennskap, vil plikten til å opplyse saken «fullstendig» ofte kreve undersøkelser fra partenes side. Det er imidlertid grenser for hvor langt partene kan pålegges å gå i sine undersøkelser. Hovedansvaret for bevisføring ligger tross alt hos partene selv, jf. tvl. § 21-3. En altfor vidtgående undersøkelsesplikt vil i for stor grad gripe inn i utgangspunktet om en partsstyrt prosess, og kan gå på bekostning av forhandlingsprinsippet. Videre vil det også kunne medføre omfattende tidsbruk og generere høye sakskostnader. Det er blant annet på bakgrunn av dette at det må leses inn en «alminnelig[...] forholdsmessighetsbegrensning» i bestemmelsen.¹⁰⁵ Sannhetsmålsettingen og likhetsmålsettingen må i vurderingen altså balanseres mot proporsjonalitetsprinsippet.

For den nærmere forholdsmessighetsvurderingen gir forarbeidene uttrykk for at partene må foreta slike undersøkelser som det, «hensett til tvistens karakter og betydning, er rimelig å forlange».¹⁰⁶ Uttalelsen illustrerer at hvor langt en part plikter å gå i sine undersøkelser, avhenger av den konkrete tvisten. Jo mer alvorlig karakter og større betydning en sak har, jo strengere plikter pålegges partene. En slik ordning samsvarer med lovens system.¹⁰⁷ Jo viktigere en sak er, jo mer tungtveiende blir hensynet til å oppnå et materielt riktig resultat, og partsprosessen modifiseres for å søke å ivareta sannhetsmålsettingen og likhetsmålsettingen.

Forarbeidene nevner ikke flere momenter for den nærmere forholdsmessighetsvurderingen. Det er likevel naturlig å se vurderingen i sammenheng med den alminnelige

---

¹⁰⁵ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 454.

¹⁰⁶ NOU 2001:32 B s. 947.

¹⁰⁷ Dette er et utslag av § 1-1 andre ledd fjerde strekpunkt.

forholdsmessighetsbegrensningen § 21-8 om partenes bevisføring. Forarbeidene trekker frem at det skal legges vekt på «den økonomiske verdi som tvisten gjelder», «de videre, kanskje ideelle, interesser som en part har i avgjørelsen», samt at det må kunne legges vekt på andre interesser, som «behov for rettsavklaring for andre enn partene».¹⁰⁸ Dette er momenter som kan ses på som utslag av «tvistens karakter og betydning», men gir noe mer presise retningslinjer for forholdsmessighetsvurderingen.

Videre kan også § 26-5 tredje ledd være relevant ved vurderingen, idet bestemmelsen er et utslag av § 21-8.¹⁰⁹ Bestemmelsen gir retten mulighet til å nekte bevis tilgang etter en forholdsmessighetsvurdering, hvor det blant annet skal legges vekt på «den mulige verdien av beviset». Dette er et moment som kan komme inn i forholdsmessighetsvurderingen etter § 21-4. Dersom en part er kjent med at han muligens har hånd om et bevis med stor bevisverdi, er dette et moment som taler for at parten plikter å gå langt i sine undersøkelser.

Dersom det er tvil om hvor langt undersøkelsesplikten rekker, vil avveiningen «til syvende og sist [være] et spørsmål om redelighet og god prosesskikk».¹¹⁰ Vurderingstemaet er skjønnsmessig og oppstiller en dynamisk norm. Det er ikke uvanlig at lovgiver legger opp til en skjønnsmessig vurdering og kaster ballen over til Høyesterett for den nærmere avklaringen. Tvert imot er det i mange tilfeller nødvendig for å favne ulike scenarioer og sikre at normen endres i takt med samfunnsutviklingen.

En faktor som likevel er egnet til å vanskeliggjøre en slik ordning i dette tilfellet, er at lovgiver ikke synes å ha vært helt bevisst på hvilket overordnet teoretisk rammeverk som målsettingene og funksjonene i tvisteloven er utledet fra.¹¹¹ Som Strandberg skriver, virker det som lovgiver har hentet inspirasjon fra flere prosessteorier, og søker mest mulig ut av alle goder, til tross for at godene kan komme i konflikt med hverandre.¹¹² Etter min mening gjelder dette for sannhets- og opplysningsplikten.

Et illustrerende eksempel: det faktum at sannhets- og opplysningsplikten pålegger partene å fremlegge bevis i sin motparts favør, illustrerer at plikten er vidtgående og gir uttrykk for en samarbeidstanke. Dette utgjør en modifisering av partsprosessen, og er som nevnt

---

¹⁰⁸ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 455.

¹⁰⁹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 467.

¹¹⁰ NOU 2001:32 B s. 947.

¹¹¹ Strandberg (2011) s. 171.

¹¹² Ibid.

tilsynelatende et steg i retning av det Westberg omtaler som kooperasjon. Tvistemålsutvalget trekker også frem gjentatte ganger at plikten bunner i en tanke om redelighet.¹¹³ Utvalget uttaler likevel at plikten «langt på vei» også gjaldt under tvistemålslovens regulering.¹¹⁴ Tvistemålsutvalget får dermed ikke frem hvordan endringen modifierer den partsstyrte prosess, all den tid disposisjons- og forhandlingsprinsippet ble endret på et sentralt punkt.¹¹⁵ Uttalelsene er egnet til å skape uklarhet om hvilket overordnet teoretisk rammeverk som plikten utledes fra, som igjen gjør pliktens rekkevidde uklar.

Her kan ERCP og dets sterke vektlegging av samarbeidsprinsippet bidra til å skape større klarhet rundt det overordnede teoretiske rammeverket som ligger til grunn for plikten. Som vi har sett, åpner norsk rett for anvendelsen av et samarbeidsprinsipp i relasjon til sannhets- og opplysningsplikten. Samarbeidsprinsippet illustrerer tydeligere et bevisst og entydig valg bort fra tanken om at partene kun skal ivareta sine egne interesser. ERCP får i forlengelsen av dette også tydeligere frem at samarbeidsprinsippet er et prinsipp på lik linje med de klassiske prinsippene i partsprosessen.

ERCP har som vi har sett også en mer strukturert tilnærming til hvordan samarbeidsplikten kan operasjonaliseres gjennom rollefordelingen mellom partene og domstolen: partene pålegges et lojalitetsansvar overfor hverandre, og retten plikter på sin side å overvåke partenes prosesshandlinger og sanksjonere brudd.

Videre kan samarbeidsprinsippet i seg selv utgjøre et viktig tolkningsbidrag i forholdsmessighetsvurderingen. Et konkret forhold som kan være av betydning for hvor langt partene plikter å gå i sine undersøkelser, er partenes ressurser. I lys av samarbeidsprinsippet, kan det argumenteres for at ressurssterke parter i utgangspunktet plikter å gå lenger i sine undersøkelser enn sine motparter dersom det er stor forskjell i ressursnivå. En slik ordning vil i størst utstrekning ivareta lojalitetsansvaret som ligger til grunn for samarbeidsprinsippet og fremme en rettferdig løsning av tvisten.

---

¹¹³ NOU 2001: 32 B s. 947.

¹¹⁴ Se NOU 2001: 32 B s. 946. Dette følges opp i Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 454 uttrykkes at § 21-4 sitt «hovedsiktemål er å uttrykke det redelighetsprinsipp som dels har kommet til uttrykk i tvistemålsloven § 111».

¹¹⁵ Hjort (2016) s. 77.

3.4.2 Hva ligger i at partene må «tilby» bevis?

Tvisteloven § 21-4 første ledd andre punktum presiserer innholdet i plikten nærmere.¹¹⁶ Etter bestemmelsen plikter partene å «gi de redegjørelser» og «tilby de bevis» som er «nødvendig for å oppfylle plikten», og har plikt til å «gi forklaringer og bevistilgang i henhold til § 21-5».

Ordlyden «gi de redegjørelser» peker på at parten må utdype sin fremstilling av saken. Plikten omfatter redegjørelser for «påstandsgrunnlaget og de bevis som tilbys til støtte for de faktiske anførsler».¹¹⁷ Det fremgår av forarbeidene at plikten til å gi partsredegjørelser «også [...] omfatte[r] en plikt til å svare på spørsmål til utdypning eller klargjøring av anførslene».¹¹⁸ I likhet med reguleringen i tvistemålsloven er altså parten pliktig å oppklare forhold gjennom å svare på spørsmål, for å bidra til ivaretagelsen av sannhetsmålsettingen.

Bestemmelsen oppstiller en plikt for partene til å tilby bevis uoppfordret.¹¹⁹ En slik ordning er kostnadseffektiv idet det er egnet til å redusere antall begjæringer om bevistilgang.¹²⁰ Videre er ordningen egnet til å ivareta likhetsmålsettingen idet det er ment å sikre at partene får tilgang til samme bevis uavhengig av eventuelle ulikheter i ressurser. Dette vil igjen bidra til ivaretagelse av sannhetsmålsettingen.

Spørsmålet er hva som ligger i at partene må «tilby» bevis. Formuleringen tilsier at partene må gi de andre aktørene i rettssaken mulighet til å gjøre seg kjent med de aktuelle bevisene. Juridisk teori gir uttrykk for at bevisene «så vidt mulig ikke bare skal oppgis, men også gjøres tilgjengelig», og at for «dokumentbevis som parten er i besittelse av eller lett kan fremskaffe, innebærer dette at de må fremlegges».¹²¹ Plikten strekker seg følgelig mye lenger enn opplysningsplikten som gjelder før sak reises. Tilgjengeliggjøringen kan skje overfor domstolen, men partene kan også kreve at motparten stiller beviset direkte til rådighet for de selv, se HR-2020-2469-A.

---

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 454.

¹¹⁷ Ibid.

¹¹⁸ NOU 2001: B s. 947.

¹¹⁹ Dette illustreres blant annet i LB-2011-153676 under pkt. «Sakens realitet» og «Generelt». Se også Hjort (2016) s. 77.

¹²⁰ Ordningen ivaretar proporsjonalitetsprinsippet i § 1-1 andre ledd fjerde strekpunkt.

¹²¹ Se Skoghøy (2022) s. 840. Se også LB-2011-153676 pkt. «Sakens realitet» og «Generelt» som gir uttrykk for det samme.

Til tross for at det ikke fremgår direkte, gjelder plikten til å «tilby» bevis også for bevis til støtte for motpartens sak.¹²² Til sammenligning er også ERCP Rule 25 (2) som vi har sett en regel som pålegger partene å fremlegge bevis i sin motparts favør. Regelens siste setning gir klart uttrykk for at fremleggelsesplikten gjelder uavhengig av hvem sin sak beviset støtter.

I kommentarene til Rule 25, fremgår det klart at regelens siste setning gjør et oppgjør med det gamle romerrettslige prinsippet «nemo contra se edere tenetur», som bygger på at partene i en rettssak ikke er pålagt å legge våpnene i hendene på motstanderen, og bidra til at motpartens sak lykkes.¹²³ Det gamle prinsippet bygger på en tanke om en sterkt partsstyrt prosess, hvor partene ikke har noen plikter overfor hverandre. I kommentar 5 gis det uttrykk for at prinsippet ikke lenger bør ha noen betydning i utviklede prosesssystemer. En tolkning i lys av ERCP og samarbeidsprinsippet gjør det klart at også sannhets- og opplysningsplikten tar et oppgjør med det gamle prinsippet, til tross for at dette ikke kommer direkte til uttrykk. Dette utgjør et viktig bakteppe for klarleggingen av pliktens innhold, da det illustrerer en grunnleggende holdningsendring og bidrar ytterligere i klarleggingen av det overordnede teoretiske rammeverket som ligger bak sannhets- og opplysningsplikten.

Opplysningsplikten er videre noe modifisert i § 21-4 første ledd andre punktum, gjennom at plikten kun gjelder for redegjørelser og bevis som «er nødvendige for å oppfylle plikten». Ordlyden tilsier at grensen for hva som anses «nødvendig», beror på grensedragningen etter § 21-4 første ledd første punktum.

Formuleringen «gi forklaringer og bevistilgang i henhold til § 21-5» gir uttrykk for at den alminnelige forklarings- og bevisplikten også gjelder mellom sakens parter.¹²⁴ Partene må altså handle i tråd med § 21-5 for å overholde sin sannhets- og opplysningsplikt etter § 21-4.

3.4.3 Den allmenne forklarings- og bevisplikten i relasjon til partene

Etter § 21-5 plikter enhver å «gi forklaring om faktiske forhold» og «gi tilgang til gjenstander mv. som kan utgjøre bevis i en rettssak» med «de begrensninger som følger av bevisforbud og bevisfritak i kapittel 22 og andre bevisregler i loven». Bestemmelsen «generaliserer forskjellige regler om forklaringsplikt og plikt til å utlevere eller gi tilgang til

---

¹²² Se blant annet Skoghøy (2022) s. 840.

¹²³ ERCP kommentar 5 til Rule 25.

¹²⁴ Dette følger også av at plikten gjelder for «enhver», jf. § 21-5.

bevisgjenstander til et alminnelig prinsipp som bare kasuistisk kom til uttrykk i tvistemålsloven». ¹²⁵ Tvisteloven tydeliggjør dermed plikten til bevistilgang i større grad enn tvistemålslovens regulering.

Etter sin ordlyd oppstiller bestemmelsen både en plikt til å gi forklaringer om faktum, samt en plikt til å tilgjengeliggjøre bevis for å belyse de faktiske forholdene i en sak. Hva plikten nærmere innebærer og hvordan bevistilgang skal gis, fremgår av reglene om de enkelte bevismidlene. ¹²⁶ Partenes møte- og forklaringsplikt er nærmere regulert i kapittel 23, mens plikten til å gi tilgang til bevis er nærmere regulert i kapittel 26. ¹²⁷

Rt. 2011 s. 753 er en kjennelse som omhandler partenes plikt til å gi tilgang til bevis. Problemstillingen i saken var om en part pliktet å fremlegge sine personlige notater, som hun hadde vist til for å underbygge forklaringen sin i tingretten. Høyesteretts ankeutvalg kom til at notatene hadde bevisverdi, og måtte fremlegges, jf. §§ 21-4 og 21-5. Parten anførte forgjeves at hun ikke pliktet å fremlegge notatene, da de styrket hennes sak. Høyesterett viste til at det kun er reglene om bevisforbud og bevisfritak som begrenser plikten.

Kjennelsen gir uttrykk for at fremleggelsesplikten er vidtrekkende. Alle bevis som parten sitter på og som kan være av betydning skal i utgangspunktet fremlegges, med mindre reglene om bevisforbud og bevisfritak gjør seg gjeldende. Dette illustrerer igjen at partenes frihet til å velge hvilke bevis som skal komme frem har blitt redusert, til fordel for å ivareta sannhetsmålsettingen. Kjennelsen illustrerer videre at § 21-4 og § 21-5 må ses i sammenheng.

3.4.4 Partenes plikt til å opplyse om bevis de ikke har hånd om

I mange tilfeller befinner bevis seg hos tredjepersoner eller er ikke i besittelse hos en bestemt person. Dette kan være bevis av stor betydning, og for å ivareta målsettingen om et materielt riktig resultat, er det viktig at begge parter blir informert om slike bevis. Tvl. § 21-4 andre ledd skal sikre åpenhet om disse bevisene.

Etter § 21-4 andre ledd første punktum skal en part «opplyse» om «viktige bevis» som parten «ikke har hånd om», og som parten «ikke har grunn til å regne med at den annen part er kjent

---

¹²⁵ Schei, Bårdsen, Nordén, Reusch og Øie (2023) note 1 til § 21-5.

¹²⁶ Ibid.

¹²⁷ Ibid.

med». Etter andre ledd andre punktum gjelder plikten «uansett om beviset er til støtte for parten selv eller den annen part».

Ordlyden tilsier at partene på nærmere vilkår har opplysningsplikt om bevis de selv ikke har rådighet over. Dette er i seg selv en endring fra tvistemålsloven,¹²⁸ og illustrerer tvistelovens fokus på samarbeid mellom partene. I likhet med plikten etter første ledd, gjelder plikten også for bevis som går i motpartens favør, noe som fremgår uttrykkelig for andre ledd sin del.

Det fremgår av forarbeidene at andre ledd «gir en regel som presiserer sannhets- og opplysningsplikten for så vidt gjelder bevis en part ikke har hånd om, men som han er kjent med».¹²⁹ Uttalelsen tilsier at opplysningsplikten er ment å ramme bevis partene har positiv kunnskap om. Men hvordan stiller plikten seg for bevis som partene ikke har positiv kunnskap om, men som de *burde* kjent til? Problemstillingen kan illustreres med følgende eksempel: vi kan tenke oss en erstatningsrettslig tvist. Erstatningssøkeren er klar over at en tredjeperson muligens sitter på et bevis som kan være viktig for saken. Motparten ser ut til å være uvitende om beviset, noe erstatningssøkeren er klar over. Erstatningssøkeren velger likevel å holde seg uvitende, og ikke foreta nærmere undersøkelser, ettersom parten vet at et eventuelt bevis vil tale i motpartens favør. Etter hvert viser det seg at tredjepersonen satt på et bevis av stor betydning for saken. Dersom § 21-4 andre ledd utelukkende pålegger partene en opplysningsplikt for bevis vedkommende har positiv kunnskap om, vil erstatningssøkeren i et slikt tilfelle ikke ha brutt sin sannhets- og opplysningsplikt.

Erstatningssøkerens opptreden er imidlertid illojal overfor motparten. Innføringen av sannhets- og opplysningsplikten var som vi har sett et forsøk på å skjerpe kravene til redelighet og god skikk i prosessen. Det kan derfor stilles spørsmål ved om brudd på sannhets- og opplysningsplikten også foreligger der en part unnlater å opplyse om viktige bevis som vedkommende *burde* kjent til.

Ordlyden gir ikke direkte uttrykk for at opplysningsplikten kun gjelder bevis partene vet eksisterer. En slik forutsetning ligger imidlertid implisitt til grunn, idet et av vilkårene er at «parten ikke har grunn til å regne med at den annen part er kjent med» beviset. Denne vurderingen forutsetter at parten selv er klar over eksistensen. Den tidligere nevnte forarbeidsuttalelsen underbygger en slik forståelse, da uttalelsen gir uttrykk for at lovgiver har

---

¹²⁸ Se blant annet Hov (2010) s. 1072.

¹²⁹ Se NOU 2001:32 B s. 947. Uttalelsen følges opp i Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 454.

ment å regulere de tilfellene hvor positiv kunnskap foreligger. Ordlyden lest i lys av forarbeidene trekker tungt i retning av at det ikke kan oppstilles en undersøkelsesplikt.

Det ovennevnte må likevel ses i lys av at verken ordlyden eller forarbeidene direkte stenger for å unntaksvis oppstille en undersøkelsesplikt. Situasjonen i det ovennevnte eksempelet er ikke kommentert nærmere i forarbeidene, noe som kan tyde på at lovgiver ikke har tatt stilling til scenarioet. En ordning som åpner for slik illojal opptreden, ivaretar ikke sentrale hensyn bak sannhets- og opplysningsplikten. Dersom parten aktivt velger å holde seg uvitende, vil dette i liten grad bidra til å ivareta hensynet til et materielt riktig resultat.

Illojal opptreden straffer seg i andre deler av norsk lovgivning, som for eksempel på kontraktsrettens område. Partene i et kontraktsforhold har en alminnelig undersøkelsesplikt,¹³⁰ som blant annet innebærer at en part ikke kan gjøre gjeldende mangler vedkommende måtte kjent til. Plikten er utslag av en lojalitetstankegang, og minner om den lojalitetstankegangen som ligger bak sannhets- og opplysningsplikten. Dette taler for at det må kunne oppstilles en undersøkelsesplikt.

En forskjell som likevel må påpekes er at lojalitetsplikten i kontraktsforhold på mange måter kan begrunnes i at partene i tillitt har inngått en avtale med hverandre. Dette skiller seg fra sivilrettslige tvister som ikke nødvendigvis baserer seg på et kontraktsforhold. Vekten av dette argumentet må likevel begrenses, idet det i sivilrettslige tvister også kan foreligge et særlig tilknytningsforhold mellom partene. Dette kan for eksempel være tilfellet der tvisten bunner i et kontraktsforhold eller hvor tvisten står mellom en arbeidsgiver og en arbeidstaker. I slike tilfeller foreligger det en særlig oppfordring til å foreta undersøkelser for å ivareta motpartens interesser.

Videre kan samarbeidsprinsippet i ERCP komme inn som et tolkningsmoment i vurderingen. Det generelle samarbeidsprinsippet i Rule 2 gir uttrykk for at det kreves et effektivt samarbeid partene imellom for å sikre en rettferdig løsning av saken. Samarbeidsprinsippet kan også virke slik at partene plikter å vurdere om det finnes andre eller ytterligere prosesshandlinger de kunne foretatt.¹³¹ En ordning som åpner for at en part kan unngå å foreta undersøkelser, for å forhindre at potensielle bevis i motpartens favør blir gjort kjent, sikrer ikke en rettferdig

---

¹³⁰ Undersøkelsesplikten er utbredt i kontraktslovgivningen, se blant annet kjøpsloven § 20, forbrukerkjøpsloven § 16 tredje ledd og avhendingslova § 3-10.

¹³¹ Se Strandberg (2023) s. 798.

løsning av saken. En slik opptreden utgjør et brudd på det generelle samarbeidsprinsippet i ERCP. Tvisteloven § 21-4 andre ledd tolket i lys av det sterke samarbeidsprinsippet tilsier isolert sett at det kan oppstilles en undersøkelsesplikt.

Ovennevnte argument må likevel holdes opp mot at en undersøkelsesplikt kan medføre økte kostnader og økt tidsbruk. Det kan dermed hevdes at en undersøkelsesplikt i mindre grad er egnet til å ivareta formålet med reformen om en mer «effektiv sivil rettspleie som gir raskere, billigere og riktigere tvisteløsning for partene [...]».¹³² Argumentet kan likevel kun få begrenset vekt, idet plikten er begrenset til å gjelde «viktige» bevis.

På den andre siden er en undersøkelsesplikt retts teknisk enklere enn dagens regulering. Dagens ordning legger i stor grad opp til at retten må stole på partenes uttalelser om kjennskap med bevis. Ved å pålegge partene en undersøkelsesplikt i slike tilfeller, vil vurderingen i større grad ta utgangspunkt i objektive kriterier som er lettere å anvende. Ved uklarhet rundt en parts kjennskap til et bevis, vil det være tilstrekkelig for å legge til grunn ansvar, at parten ut fra en aktsomhetsnorm burde kjent til beviset.

Endelig er det grunn til å nevne at den illojale atferden som presenteres i eksempelet, kan sanksjoneres på andre måter enn å vurderes som et brudd på § 21-4 andre ledd. En slik opptreden kan også sanksjoneres gjennom for eksempel å tillegge forholdet negativ betydning for sakskostnadsspørsmålet, se tvl. §§ 20-2 tredje ledd og 20-4.¹³³

Samlet sett finnes det gode grunner for å oppstille en undersøkelsesplikt etter § 21-4 andre ledd. Argumentene må likevel veies opp mot lovteksten og forarbeidene, som tilsynelatende tar sikte på å regulere tilfeller hvor en part har positiv kunnskap om et bevis. En undersøkelsesplikt vil dermed ikke ha tilstrekkelig demokratisk legitimitet etter dagens rettstilstand. Dette må få avgjørende betydning i retning av at brudd på sannhets- og opplysningsplikten ikke foreligger der en part unnlater å opplyse om viktige bevis som vedkommende burde kjent til.

Videre modifiseres bestemmelsen gjennom at plikten kun gjelder «viktige bevis» som parten «ikke har grunn til å regne med at den annen part er kjent med». For innholdet i sistnevnte vilkår vises det til behandlingen under punkt 3.3. Hvor langt opplysningsplikten strekker seg i

---

¹³² Innst. O. Nr. 110 (2004-2005) pkt. 1.1.

¹³³ Se oppgavens punkt 4.2.1 for en gjennomgang av disse bestemmelsene.

relasjon til § 21-4 andre ledd vil i stor grad bero på hva som regnes som «viktige bevis». Spørsmålet i det følgende er derfor hva som regnes som «viktige bevis».

Ordlyden tilsier at beviset må være av stor betydning for saksutfallet, og oppstiller følgelig en viss terskel. Avgrensningen i plikten skyldes etter forarbeidene at det er en «klar faktisk forskjell mellom tilfeller hvor parten har hånd om beviset og selv kan tilby det, og de tilfeller hvor dette ikke er situasjonen».¹³⁴ Uttalelsen kan tolkes dit hen at plikten etter andre ledd er ment å være klart mindre vidtgående enn plikten etter første ledd. En kontekstuell tolkning underbygger derfor at beviset må være av stor betydning for at opplysningsplikten aktualiseres. Dette underbygges ytterligere av at en svært omfattende opplysningsplikt bryter med det prinsipielle utgangspunktet om en partsstyrt prosess, og vil kunne gå på tvers av forhandlingsprinsippet. At kravet til viktigheten er forholdsvis strengt, støttes også i juridisk teori.¹³⁵

Med «viktige» menes likevel ikke avgjørende bevis.¹³⁶ Vilkåret kan følgelig ikke forstås altfor strengt. Hensynet til et materielt riktig resultat underbygger en slik forståelse. En veiledende rettesnor for vurderingen er om «det fremstår som en rimelig mulighet at beviset alene, eller sammen med den øvrige bevisføring, vil få utslagsgivende betydning for resultatet i saken».¹³⁷ Uttalelsen gir ikke så mye mer enn det vi allerede vet – at beviset må kunne være av betydning for saksutfallet.

Ulikt plikten etter bestemmelsens første ledd, er plikten kun en opplysningsplikt. Det er mindre byrdefullt å opplyse om eksistensen av et bevis, enn å måtte tilby det til sin motpart. Hensynet til proporsjonalitet vil gjerne få større gjennomslag i sistnevnte tilfelle. Dette tas til inntekt for at vilkåret ikke kan forstås for strengt.

En tolkning i lys av samarbeidsprinsippet i ERCP underbygger at terskelen ikke kan forstås for strengt. En viktig side ved samarbeidsprinsippet er at partene plikter å ivareta hverandres interesser for å fremme en rettfærdig løsning av saken. Dersom terskelen forstås for strengt, åpner det opp for at partene kan unnlate å opplyse om bevis de vet om, under den henvisning

---

¹³⁴ NOU 2001: 32 B s. 947.

¹³⁵ Hjort (2016) s. 95.

¹³⁶ Schei, Bårdsen, Nordén, Reusch og Øie (2023) note 3 til § 21-4.

¹³⁷ Ibid.

at de ikke var klar over at beviset var av så stor betydning. Dette åpner opp for en illojal opptreden fra partene, som kan forhindre at bevis av betydning kommer frem.

Selv om gjennomgangen gir noen retningslinjer for vurderingen, er det enda ikke avklart hvor stor betydning bevis må ha for å regnes som «viktige bevis». Denne grensen må trekkes opp i rettspraksis, men er per i dag liten grad trukket opp.¹³⁸ Som nevnt gir et søk i Lovdata på tvl. § 21-4 13 treff i sivile saker for Høyesterett. Ingen av treffene går nærmere inn på hva som utgjør «viktige bevis».

---

¹³⁸ Hjort (2016) s. 95.

4 Sanksjoner ved brudd på sannhets- og opplysningsplikten

4.1 Innledning

Hvorvidt en part overholder sine rettslige plikter, beror i stor grad på sanksjonene retten kan pålegge parten ved brudd på pliktene. I relasjon til partenes sannhets- og opplysningsplikt er det lite sannsynlig at en part vil strekke seg langt for å opplyse saken til motpartens fordel, på bakgrunn av egen moral. Denne iboende motviljen skyldes at partene i en del tilfeller vil stille sin sak dårligere ved å overholde plikten.¹³⁹

Det er altså et behov for å sanksjonere brudd på denne plikten, og jeg vil i det følgende redegjøre for hvilke sanksjoner retten kan pålegge en part som bryter sannhets- og opplysningsplikten etter §§ 5-3 og 21-4. Brudd på plikten kan grovt sett kategoriseres i to typer: brudd som ikke kan repareres gjennom en sanksjon og brudd som kan repareres gjennom en sanksjon. Hvilken sanksjon som er aktuell, vil i stor grad bero på typen brudd og hvor grovt bruddet er.

Sanksjonene kan deles inn i to hovedkategorier: sanksjoner med et pønalt preg uten innvirkning på utfallet av den konkrete saken og sanksjoner som har innvirkning på den konkrete saken.

4.2 Sanksjoner uten innvirkning på den konkrete saken

4.2.1 Betydning for sakskostnadene

Hovedregelen er at parten som har vunnet saken skal tilkjennes «full erstatning» for sine sakskostnader fra motparten, jf. tvl. § 20-2 første ledd. Erstatningen skal dekke alle partens nødvendige kostnader ved saken, jf. § 20-5 første ledd. Brudd på sannhets- og opplysningsplikten kan imidlertid medføre konsekvenser for ansvaret for sakskostnadene.¹⁴⁰

---

¹³⁹ Hjort (2016) s. 95.

¹⁴⁰ For § 5-3 følger dette blant annet av Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 378 og for § 21-4 illustreres dette blant annet i LE-2014-34570.

Etter § 20-2 tredje ledd første punktum kan motparten «helt eller delvis» fritas for erstatningsansvar hvis «tungtveiende grunner gjør det rimelig». Ordlyden oppstiller en høy terskel for unntak, som bekreftes i forarbeidene.¹⁴¹ Ved vurderingen skal det etter tredje ledd andre punktum bokstav a og b «særlig» legges vekt på blant annet om saken først ble «bevismessig avklart etter saksanlegget» og om den vinnende part kan «bebreides at det kom til sak». Tilsidesettelse av plikten etter § 5-3 er en «meget sterk grunn» til å anvende unntaksregelen.¹⁴² Sanksjonen kan også ilegges ved brudd på § 21-4.¹⁴³

Det fremgår videre av § 20-4 bokstav c at en part uavhengig av sakens utfall kan tilkjennes sakskostnader i den utstrekning kostnadene skyldes «motpartens forsømmelser». Bestemmelsen tar særlig sikte på kostnader som skyldes en parts kritikkverdige prosesshandlinger eller prosessuelle unnlater.¹⁴⁴ Bestemmelsen er blant annet aktuell hvor en part ikke har opplyst om avgjørende bevis.¹⁴⁵ I Rt. 2009 s. 627 avsnitt 17 ga Høyesterett uttrykk for at brudd på § 5-3 utgjør en forsømmelse etter bestemmelsen.¹⁴⁶ Som vi har sett, er det de samme hensynene som begrunner §§ 5-3 og 21-4. Tilbakeholdelse av informasjon og bevis som utgjør et brudd på § 21-4, kan dermed etter omstendighetene også regnes som en forsømmelse etter bestemmelsen.

Et søk i Lovdata på § 5-3 gir som nevnt tre treff på sivile avgjørelser fra Høyesterett. Alle disse behandler sakskostnadsspørsmålet.¹⁴⁷ Til sammenligning omhandlet ingen av de nevnte avgjørelsene fra Høyesterett vedrørende § 21-4 sakskostnadsspørsmålet.

4.2.2 Erstatningskrav for tap utover sakskostnadene

Tvisteloven er taus angående spørsmålet om en part kan pålegges å erstatte tap utover sakskostnadene. Spørsmålet kom opp i Rt. 2015 s. 385, som omhandlet adgangen til å pålegge erstatningsansvar for uberettigede søksmål. Tapet i saken knyttet seg i hovedsak til tapt omsetning, renteutgifter og tap av «goodwill»,¹⁴⁸ som ikke regnes som sakskostnader etter § 20-5. Spørsmålet kunne derfor ikke behandles etter tvisteloven kapittel 20. Høyesterett

---

¹⁴¹ NOU 2001: 32 B s. 929.

¹⁴² NOU 2001: 32 B s. 929-930.

¹⁴³ Dette illustreres i LE-2014-34570 hvor en part ble fritatt for det meste av erstatningsansvaret da motparten kunne bebreides for at spørsmålet måtte opp for retten, gjennom å ha nektet å svare på spørsmål.

¹⁴⁴ Se Rt. 2011 s. 1294 avsnitt 37.

¹⁴⁵ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 447.

¹⁴⁶ Det samme gis uttrykk for i Rt. 2011 s. 1294 avsnitt 37 og Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 447.

¹⁴⁷ Se Rt. 2010 s. 328, Rt. 2009 s. 627 og Rt. 2011 s. 1294.

¹⁴⁸ Rt. 2015 s. 385 avsnitt 22.

uttrykte at erstatningsansvar utover sakskostnadene måtte forbeholdes misbrukstilfellene, og at det normalt foreligger misbruk hvis saken er «helt uten utsikt til å føre frem og parten skjønner at det er slik», se avsnitt 34. Ansvarsnormen ble begrunnet i retten til domstolsprøving, jf. grl. § 95 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) artikkel 6.¹⁴⁹

Spørsmålet blir om den erstatningsrettslige spesialregelen også må benyttes der en part krever erstatning utover sakskostnadene for tap oppstått i forbindelse med den andre partens brudd på sin sannhets- og opplysningsplikt.

Begrunnelsen for ansvarsnormen slår til med tyngde i tilfeller av uberettigede søksmål. Dette skyldes at dersom «saksøker vet at [...] hun risikerer ansvar for tap utover sakskostnader om en sak tapes, vil det kunne lede til tilbakeholdenhet med å fremme søksmål».¹⁵⁰ At det bare er misbrukstilfeller som kan gi grunnlag for erstatningsansvar utover de standardiserte reglene i kapittel 20, ivaretar prinsippet om rett til domstolsbehandling.¹⁵¹

Begrunnelsen slår ikke til på samme måte ved brudd på sannhets- og opplysningsplikten. Ansvar i slike tilfeller knytter seg ikke til søksmålet i seg selv, men til en mer konkret prosesshandling. Videre passer ikke de nevnte kriteriene i dommen i et slikt tilfelle. Brudd på sannhets- og opplysningsplikten er et tilfelle av unnløst til å medvirke til sakens opplysning, og omhandler ikke et søksmåls utsikt til å føre frem. En parts erstatningskrav utover sakskostnadene for tap oppstått i forbindelse med den andre partens brudd på sin sannhets- og opplysningsplikt, må derfor basere seg på alminnelige erstatningsrettslige regler. Ingen av de nevnte avgjørelsene fra Høyesterett om §§ 5-3 og 21-4 omhandler imidlertid denne sanksjonen.

4.2.3 Rettergangsstraff etter domstoloven

Grove brudd på § 21-4 kan videre medføre straffeansvar etter reglene i domstoloven (dl.) kapittel 10.¹⁵² Hvilke bestemmelser som er aktuelle, fremgår likevel ikke av tvistelovens forarbeider.

---

¹⁴⁹ Dommens avsnitt 26.

¹⁵⁰ Dommens avsnitt 30.

¹⁵¹ Dommens avsnitt 26.

¹⁵² NOU 2001: 32 B s. 947.

Etter dl. § 202 tredje ledd kan straff i form av bøter ilegges en part når han «ved falske eller åpenbart intetsigende påstander eller påskudd eller ved annen uredelighet» har søkt å «hindre sakens rette opplysning [...]». Bestemmelsen søker etter sin ordlyd å straffe en parts forsøk på, gjennom uredelig opptreden, å hindre at saken blir riktig opplyst. Ordlyden «uredelighet» tilsier en klanderverdig opptreden, og oppstiller en høy terskel. Dersom en part har unnlatt å fremlegge bevis av betydning for sakens rette opplysning, anses det som uredelighet dersom forsett foreligger.¹⁵³ Kjennelsen omhandler brudd på reglene om bevistilgang.

Tilbakeholdelse av bevis av betydning for sakens rette opplysning, vil imidlertid også kunne utgjøre brudd på sannhets- og opplysningsplikten. I lys av uttalelsen må sanksjonen også kunne benyttes ved brudd på denne plikten, så fremt beviset er av «betydning» og parten har opptrådt klanderverdig.¹⁵⁴ Bestemmelsen rammer imidlertid kun de mest alvorlige tilfellene, idet forsett kreves.

Straff etter domstolloven kan også etter omstendighetene pålegges partene etter § 210, jf. §§ 205, 206, 207 og 209 ved brudd på sannhets- og opplysningsplikten. Dette gjelder for eksempel tilfeller hvor en part som plikter å avgi partsavhør etter § 23-2 nekter å avgi forklaring, og slik sett hindrer sakens opplysning.¹⁵⁵ Slik straff er også forbeholdt mer alvorlige tilfeller.

I praksis blir bestemmelsene om rettergangsstraff sjelden brukt.¹⁵⁶ Etter forarbeidene antas heller ikke reglene å få nevneverdig praktisk betydning i fremtiden.¹⁵⁷

4.2.4 Straff etter straffeloven

Det kan også bli aktuelt med straffansvar ved grove brudd på § 21-4.¹⁵⁸ Forarbeidene viser til Straffeloven (1902) §§ 163 og 166, som er videreført i Straffeloven (strl.) (2005) § 221 første ledd.¹⁵⁹ Det følger av strl. § 221 første ledd bokstav a at den som skriftlig eller muntlig gir «uriktig opplysning» til retten straffes. I likhet med tvl. § 21-4, er formålet med bestemmelsen å «sikre at vedkommende organs beslutninger kan treffes på et mest mulig korrekt faktisk

---

¹⁵³ Se Rt. 2003 s. 521 avsnitt 36.

¹⁵⁴ I Hov (2019) s. 210-211 gis det også uttrykk for at dl. § 202 tredje ledd er aktuell ved brudd på tvl. § 21-4.

¹⁵⁵ Dette vil kunne rammes av § 210, jf. § 206. Se blant annet Hov (2019) s. 211.

¹⁵⁶ Se blant annet NOU 2001 B s. 915 og Skoghøy (1994) s. 87.

¹⁵⁷ NOU 2001: 32 B s. 915.

¹⁵⁸ NOU 2001: 32 B s. 947.

¹⁵⁹ NOU 2002: 4 s. 327.

grunnlag».¹⁶⁰ Dersom en part aktivt gir retten uriktige opplysninger, vil dette både utgjøre et brudd på sannhetsplikten i § 21-4, og den objektive gjerningsbeskrivelsen i § 221 første ledd.¹⁶¹

Tilbakeholdelse av bevis og opplysninger kan som vi har sett også utgjøre brudd på § 21-4. Spørsmålet blir om § 221 første ledd også kan ramme tilbakeholdelse av bevis og opplysninger. Ordlyden «uriktig opplysning» oppstiller to tolkningsalternativer, avhengig av om man ser på opplysningene fra parten samlet eller som enkeltstående opplysninger. Legges sistnevnte utgangspunkt til grunn, tilsier formuleringen at en part aktivt må overlevere den aktuelle uriktige opplysningen til retten. Dersom man legger til grunn det førstnevnte utgangspunktet, tilsier formuleringen at det er tilstrekkelig at parten samlet sett gir et uriktig bilde av saken.

I Straffeloven (1902) §§ 163 og 166 ble vilkåret «falsk forklaring» brukt. Endringen til «uriktig opplysning» var ikke ment som en realitetsendring med tanke på hvilke utsagn som ble rammet.¹⁶² Formuleringen «falsk forklaring» rekker videre enn dagens ordlyd, og tilsier at det er opplysningene parten gir samlet som er avgjørende.

Det fremgår av forarbeidene til § 21-4 at straffebudet også kan ramme andre, som for eksempel en prosessfullmektig.¹⁶³ Forutsetningen er at han «gir opplysninger han vet er uriktige eller så ufullstendige at de gir et fortegnet bilde av de faktiske forhold».¹⁶⁴ Uttalelsen tilsier at tilbakeholdelse av opplysninger etter omstendighetene er tilstrekkelig for å konstatere overtredelse av den objektive gjerningsbeskrivelsen. Ettersom dette gjelder overfor partenes prosessfullmektiger, må det også gjelde overfor partene selv.

Etter dette kan § 221 første ledd etter omstendighetene også ramme tilbakeholdelse av bevis og opplysninger. På samme måte som etter domstolloven, er straff etter straffeloven forbeholdt de mer alvorlige tilfellene. Bestemmelsen treffer nok derfor ikke helt på tilfellene

---

¹⁶⁰ NOU 2002: 4 s. 326-327.

¹⁶¹ Se også Rt. 2000 s. 1285 s. 1287 hvor det uttales at det foreligger en «falsk forklaring» når en «bevisst uriktig forklaring» gis.

¹⁶² Matningsdal (2023) Norsk lovkommentar.

¹⁶³ NOU 2001: 32 B s. 947.

¹⁶⁴ Ibid.

hvor den ene parten unnlater å opplyse om et bevis.¹⁶⁵ Forsettskravet etter § 22, jf. § 21 utgjør videre en viktig begrensning og er nok en årsak til at sanksjonen anvendes lite i praksis.¹⁶⁶

4.3 Sanksjoner med innvirkning på den konkrete saken

4.3.1 Utstedelse av fristforelegg?

Retten viktigste virkemiddel for å sikre at partene etterlever sine prosessuelle plikter, er muligheten til å utstede fristforelegg etter tvl. § 16-7 andre ledd.¹⁶⁷ Retten kan utstede fristforelegg for «å fremtvinge en prosesshandling ved den indirekte trusselen som muligheten for avvisning eller fraværdom betyr».¹⁶⁸ Dersom parten ikke foretar den aktuelle prosesshandlingen innfor fristen som forelegget oppstiller, kan det anses som «fravær i saken», jf. § 16-7 andre ledd. Dette kan føre til avvisning av saken eller fraværdom etter §§ 16-9 og 16-10. En forutsetning for å kunne utstede fristforelegg er likevel at den opprinnelige fristen for prosesshandlingen er oversittet.¹⁶⁹

Kan så fristforelegg gis som sanksjon ved brudd på sannhets- og opplysningsplikten? Spørsmålet ble reist i LB-2016-8194 i tilknytning til bevis utover realbevis. Avgjørelsen kan benyttes som inspirasjons- og opplysningskilde. Saken gjaldt tvist om bevistilgang i en sak om gyldigheten av en arbeidsgivers oppsigelse. Retten trakk frem at en forutsetning for rettens mulighet til å utstede fristforelegg, er at retten har hjemmel til å gi konkrete pålegg til gjennomføring av plikten. Til tross for at retten ikke drøftet spørsmålet mer inngående, da beviset ikke ble ansett å være tilstrekkelig relevant, gir retten uttrykk for at det er lite som tilsier at retten kan gi konkrete pålegg for å sikre overholdelse av sannhets- og opplysningsplikten. Retten trakk blant annet frem mangel på bestemmelser i loven som gir retten denne adgangen, og fremhevet alternative sanksjonsmuligheter.

Etter min mening er denne løsningen korrekt, idet sannhets- og opplysningsplikten er en plikt for partene til uoppfordret å opplyse saken og tilby bevis. Dette må også gjelde for realbevis. For realbevis vil pålegg i så fall komme på et senere tidspunkt, ved et pålegg om bevistilgang.

---

¹⁶⁵ Hjort (2016) s. 95-96.

¹⁶⁶ Søk i Lovdata 23.11.2023 i HRSTR på «LOV-2005-05-20-28-§221» ga 13 treff på avgjørelser fra Høyesterett. Ingen av disse straffesakene omhandlet brudd på tvl. § 21-4.

¹⁶⁷ Backer (2020) s. 431.

¹⁶⁸ Ibid.

¹⁶⁹ HR-2019-125-U avsnitt 20.

Fristforelegg kan gis der en part har unnlatt å oppfylle et slikt pålegg, men da knytter fristforelegget seg til brudd på reglene om bevisstilgang. Sannhets- og opplysningsplikten vil da håndheves indirekte gjennom pålegg via tvisteloven kapittel 26.

Ettersom tvisteloven ikke gir retten adgang til å gi pålegg om oppfyllelse av § 5-3, kan fristforelegg heller ikke gis som sanksjon ved brudd på denne bestemmelsen.

4.3.2 Betydning for bevisvurderingen

Retten fastsetter det saksforholdet som avgjørelsen skal bygge på, etter en «fri bevisvurdering», jf. tvl. § 21-2 første ledd. Brudd på § 21-4 er et forhold dommeren kan vektlegge i bevisvurderingen.¹⁷⁰ Dette gjelder også «forhold som ikke er direkte berørt av de manglende eller uriktige opplysninger som måtte være gitt».¹⁷¹ Retten har dermed en forholdsvis vid adgang til å sanksjonere gjennom bevisvurderingen. Rettens vide sanksjonsadgang og mangelen på konkrete vilkår, gjør at sanksjonen synes egnet ved brudd på plikten. Sanksjonen kan i tillegg bidra til å reparere bruddet, gjennom at forholdet får betydning for utfallet av den konkrete saken.

Det ovennevnte må likevel ses i lys av at vektingen av forholdet i stor grad er opp til den enkelte dommer. Selv om dette følger lovens system om en fri bevisvurdering, kan det innvendes at det blir lite forutsigbart, idet dommeren må vurdere hvor tung vekt et ukjent bevis ville fått dersom det ble fremlagt. Dette kan medføre at en part som holder et bevis av betydning tilbake, ender med å profittere på det, fordi det ikke blir tillagt så stor vekt i bevisvurderingen.¹⁷² Det kan videre være vanskelig å etterprøve hyppigheten av bruken av sanksjonen i praksis, ettersom det ikke alltid vil komme eksplisitt til uttrykk i domsslutningen.¹⁷³

4.3.3 Betydning for beviskravet og bevisbyrden?

Beviskravet i sivile saker er som hovedregel et krav til sannsynlighetsovervekt.¹⁷⁴ Kravet kan imidlertid skjerpes i visse situasjoner. Dette kan følge av konkrete lovregler, eller på

---

¹⁷⁰ NOU 2001: B s. 947.

¹⁷¹ Ibid, med videre henvisning til Rt. 1991 s. 1414.

¹⁷² NOU 2001: 32 B s. 982.

¹⁷³ Hjort (2016) s. 144.

¹⁷⁴ Prinsippet slo gjennom i praksis med Rt. 1992 s. 64 s. 70, og er lagt til grunn i senere rettspraksis. Overvektsprinsippet er også lagt til grunn i NOU 2001: 32 B s. 455.

ulovfestet grunnlag.¹⁷⁵ Ved mer alvorlige brudd på sannhets- og opplysningsplikten kan det oppstå spørsmål om beviskravet kan skjerpes. Spørsmålet er særlig aktuelt i tilfeller hvor det foreligger bevisuklarhet, som følge av at en part har ødelagt eller ikke sikret et bevis.

Begrunnelsen må i så fall bygge på bevissikringshensyn.

Bevissikringshensyn og sannhets- og opplysningsplikten henger nøye sammen. En plikt til å bevare bevis følger implisitt av tvl. § 21-4 første ledd idet det er en forutsetning for å opplyse saken «fullstendig».¹⁷⁶ Det finnes ikke avgjørelser fra Høyesterett hvor beviskravet uttrykkelig skjerpes grunnet bevissikringshensyn.¹⁷⁷ Likevel finnes rettspraksis som er inne på slike betraktninger.¹⁷⁸ Et eksempel er Rt. 1990 s. 688, hvor Høyesterett trakk frem bevissikringshensynet som relevant ved fastleggingen av beviskravet.¹⁷⁹ Det samme ble også trukket frem i HR-2016-2579-A.¹⁸⁰

Hvorvidt det er mulig med unntak fra overvektsprinsippet grunnet bevissikringshensyn, er videre omdiskutert i teorien.¹⁸¹ Rettstilstanden er med andre ord ikke helt klar. Likevel gir uttalelsene i rettspraksis uttrykk for at hensynet *kan* være relevant ved fastleggingen av beviskravet, selv om vi i dag ikke har noen dom fra Høyesterett hvor beviskravet uttrykkelig skjerpes basert på bevissikringshensyn.¹⁸² Ettersom det er mindre inngripende å flytte bevisbyrden i en sak, enn å skjerpe beviskravet, har Skoghøy tatt til orde for at bevissikringshensyn også må kunne benyttes for å flytte bevisbyrden i en sak.¹⁸³

---

¹⁷⁵ Strandberg (2017) s. 58-59.

¹⁷⁶ Se også Monsen (2007) s. 231.

¹⁷⁷ Strandberg (2017) s. 59.

¹⁷⁸ Ibid.

¹⁷⁹ Se også Rt. 1976 s. 239 og Rt. 1989 s. 674.

¹⁸⁰ Se HR-2016-2579-A avsnitt 38.

¹⁸¹ Schei mfl. er positive til unntak fra beviskravet begrunnet med bevissikringshensyn, se Schei, Bårdsen, Nordén, Reusch og Øie (2023) note 3 til § 21-2. Se også Skoghøy (2022) s. 938. Hov er på sin side mer kritisk, se Hov (2019) s. 256-257. Jerkø stiller seg negativ til et slikt unntak særlig grunnet prinsippet om likhet for loven, se mer i Jerkø (2017) s. 355-356.

¹⁸² Strandberg (2017) s. 59.

¹⁸³ Se mer om dette i Skoghøy (2022) s. 919.

4.4 Er sannhets- og opplysningsplikten effektiv i lys av sanksjonene?

Etter en gjennomgang av de aktuelle sanksjonene ved brudd på sannhets- og opplysningsplikten gjenstår et viktig spørsmål: bidrar sanksjonene i tilstrekkelig grad til å effektivisere plikten?

En viktig observasjon er at sanksjonene tilknyttet sannhets- og opplysningsplikten sjelden benyttes i praksis. Dette kan skyldes flere grunner. Hjort gir uttrykk for at det kan skyldes at plikten blir etterlevd.¹⁸⁴ Likefullt, sett i lys av at tvister om bevis tilgang hyppig prøves i domstolene, er det lite som tyder på at dette stemmer. Et søk i Lovdata på tvl. § 26-5 gir 306 treff på rettsavgjørelser, hvor 32 er sivile avgjørelser fra Høyesterett.¹⁸⁵

Etter min mening er en mer plausibel forklaring at sanksjonene som kan benyttes ved brudd på sannhets- og opplysningsplikten i stor grad er de samme som kan benyttes ved brudd på §§ 21-5 og 26-5.¹⁸⁶ Partenes manglende overholdelse av plikten til uoppfordret å gi tilgang til realbevis, vil i mange tilfeller føre til at en begjæring om bevis tilgang fremsettes etter § 26-5, jf. § 21-5. Og det er først når tvisten spisser seg til gjennom disse reglene at tvisten kommer opp for domstolen. En sak som startet med brudd på sannhets- og opplysningsplikten, vil da ende i et spørsmål om bevis tilgang etter reglene om edisjonsplikt og plikten håndheves indirekte gjennom § 26-5.¹⁸⁷ I noen av sakene om bevis tilgang etter kapittel 26, har Høyesterett også trukket frem § 21-4 som et tolkningsmoment.¹⁸⁸ At plikten ikke har fått stor selvstendig betydning illustreres ytterligere gjennom at det finnes eksempler fra rettspraksis hvor en eller begge parter har anført § 21-4, uten at Høyesterett har gått nærmere inn på plikten.¹⁸⁹

Som tidligere nevnt synes brudd på § 5-3, i større grad enn hva gjelder brudd på § 21-4, å bli sanksjonert gjennom å tillegges negativ betydning for sakskostnadene. Hjort gir uttrykk for at dette kan skyldes at spørsmålet om sakskostnader vurderes i hver sak, og at det er en

---

¹⁸⁴ Hjort (2016) s. 97.

¹⁸⁵ Søk i Lovdata 06.12.2023 i HRSIV, LASIV, LBSIV, LESIV, LGSIV, LFSIV, LHSIV, LXSIV, TRSIV på «Lov-2005-06-17-90-§26-5».

¹⁸⁶ Se også Hjort (2016) s. 97.

¹⁸⁷ Se også om dette i Hjort (2016) s. 144.

¹⁸⁸ Se blant annet HR-2019-997-A og HR-2020-2469-A. Se også Strandberg (2021) s. 287 om dette.

¹⁸⁹ Se HR-2016-387-U og HR-2021-1279-U.

forventning at retten vurderer om unntaket i tvl. § 20-2 (3) bokstav a, jf. § 5-3 kommer til anvendelse.¹⁹⁰ Det fremstår noe uklart hvorfor det er en forventning om at § 5-3, heller enn § 21-4, skal vurderes opp mot sakskostnadsspørsmålet. Etter min mening er det nærliggende at forskjellen skyldes at bestemmelsene gjelder på ulike tidspunkt i saksgangen. Før saksanlegg er det kun reglene i kapittel 5 som regulerer partenes plikter og det gjelder kun en opplysningsplikt, jf. § 5-3. Etter saksanlegg vil manglende overholdelse av § 21-4 føre til en begjæring om bevistilgang. Spørsmålet vil da som nevnt gli over til å bli et spørsmål om bevistilgang etter reglene i kapittel 26, og sanksjoner bli gitt i tilknytning til brudd på disse reglene. Videre kan det også ha en sammenheng med at forarbeidene til § 5-3 eksplisitt nevner negative konsekvenser for sakskostnadene som en sanksjon.¹⁹¹

En annen årsak til den manglende sanksjoneringen kan skyldes at det er uklart hva plikten omfatter.¹⁹² Det finnes få retningslinjer for forholdsmessighetskravet i § 21-4 første ledd, hvilket er særlig problematisk med tanke på mengden informasjon som i dag er lagret digitalt. I tvister med store mengder elektronisk lagret informasjon, kan det å skulle tilby alle aktuelle bevis uoppfordret nesten bli uoverkommelig, sett i lys av sorteringsarbeidet og ressursene det krever.¹⁹³ Videre er det usikkert hva som ligger i «viktige bevis» i § 21-4 andre ledd. Til tross for at begrensninger i pliktens rekkevidde er nødvendig for å unngå at saker svulmer opp, gjør begrensningene rammene for plikten uklar og vanskelig å anvende.¹⁹⁴

Som tidligere diskutert strekker uklarheten seg også til hvilket overordnet teoretisk rammeverk som målsettingene og funksjonene i tvisteloven er utledet fra. Dette skaper uklarhet i rollefordelingen mellom aktørene, og vanskeliggjør ytterligere anvendelsen av plikten. Uklarheten kan bidra til at domstolen er tilbakeholden med å sanksjonere brudd på plikten. Som vist kan imidlertid ERCP bidra til å redusere denne uklarheten, som i seg selv kan føre til at spørsmålet kommer opp hyppigere for Høyesterett som kan avklare pliktens rekkevidde i større grad.

Det faktum at sanksjonene ser ut til å benyttes i liten grad i praksis, skyldes nok en kombinasjon av de nevnte momentene. Konsekvensen er at plikten ikke har fått den gjennomslagskraften som var tiltenkt. Sanksjonene bidrar dermed ikke i tilstrekkelig grad til å

---

¹⁹⁰ Hjort (2016) s. 97.

¹⁹¹ Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) s. 378.

¹⁹² Se også Hjort (2016) s. 97.

¹⁹³ Hjort (2016) s. 98-99.

¹⁹⁴ Hjort (2016) s. 95.

effektivisere sannhets- og opplysningsplikten, noe som tyder på at plikten i praksis ikke har bidratt til å skjerpe kravene til «redelighet og god skikk i prosessen». Det vi da står igjen med, er en plikt som etter ordlyden og deler av forarbeidene rekker langt, men som i realiteten ikke gjør det samme. Dette skaper en uklar rettstilstand. Vi kan utlede argumenter fra ERCP for å søke å gjøre plikten mer effektiv. ERCP har en mer strukturert tilnærming til aktørenes plikter, og klargjør i større grad domstolens rolle for å sikre ivaretagelse av samarbeidsprinsippet.

Fraværet av adekvate sanksjoner for å håndheve sannhets- og opplysningsplikten er et problem.¹⁹⁵ Med den rollefordelingen som ligger til grunn for plikten, er det helt nødvendig at dommeren utøver en viss aktivitet for å sikre at plikten overholdes. ERCP kan brukes som argument for å fremheve dommerens overvåkningsansvar og å øke fokus på å sanksjonere brudd på plikten. ERCP har et gjennomarbeidet sanksjonssystem, som er egnet til å effektivisere partenes prosessuelle plikter. I kombinasjon med økt fokus på vektleggingen av et grunnleggende samarbeidsprinsipp, vil dette kunne effektivisere sannhets- og opplysningsplikten.

Rule 27 i ERCP er en generell regel som oppstiller sanksjoner som kan benyttes ved manglende overholdelse av plikter etter regelverket, herunder samarbeidsplikten. Etter Rule 27 (3) kan retten ilegge partene sanksjoner i form av å trekke negative faktiske slutninger, pålegge en part eller deres advokat å dekke kostnadene ved mislighold, eller – ved alvorlige tilfeller – ilegge dagsmulkt, bøter, administrative sanksjoner eller å dømme parten for forakt for retten. Det påpekes i kommentar 6 til Rule 27 at det er viktig å understreke at sanksjonene kan ilegges selv om oppførselen ikke var bevisst. Dette tydeliggjør at sanksjonene ikke kun skal ramme de mest alvorlige tilfellene.

Generelt kan ERCP brukes som et argument for å øke domstolenes fokus på å sanksjonere brudd på sannhets- og opplysningsplikten på selvstendig grunnlag, slik at plikten ikke stort sett bare håndheves indirekte gjennom reglene om edisjonsplikt. Herunder kan ERCP også anvendes for å argumentere for økt fokus på å sanksjonere mindre alvorlige tilfeller av brudd på plikten. Innføringen av plikten søkte nettopp å skjerpe kravene til redelighet i prosessen, idet mer alvorlige tilfeller allerede ble omfattet av tvistemålslovens regulering.

---

¹⁹⁵ Strandberg (2011) s. 181.

Økt sanksjonering direkte knyttet til brudd på sannhets- og opplysningsplikten må skje gjennom de sanksjonsmulighetene som i dag finnes i norsk sivilprosess, idet innføring av nye rettsgrunnlag krever reform. ERCP har flere sanksjonsmuligheter som pålegger en part en økonomisk sanksjon, som Rule 27 illustrerer. Regelverket kan derfor påberopes som et argument for å benytte tvl. § 20-4 bokstav c i større grad ved brudd på sannhets- og opplysningsplikten.¹⁹⁶ Det samme må også gjelde tvl. § 20-2 tredje ledd.

Videre kan regelverket brukes til støtte for å anvende erstatningsregler der en part uaktsomt eller forsettlig har brutt sannhets- og opplysningsplikten, og hvor det har oppstått økonomisk tap som ikke er sakskostnader.¹⁹⁷ Som diskutert under punkt 4.2.2, trenger ikke den spesielle ansvarsnormen å legges til grunn for erstatningsansvar ved brudd på sannhets- og opplysningsplikten. Økt fokus på domstolens plikt til overvåking og sanksjonering gjennom økonomiske konsekvenser, vil bidra til at plikten oftere kommer opp i rettspraksis og gjør plikten mer effektiv. Dette vil igjen bidra til å redusere pliktens uklarhet.

Utover de økonomiske sanksjonene vil sanksjonene gjerne knytte seg til brudd på bevisstilgangsreglene, da brudd på sannhets- og opplysningsplikten som nevnt ofte fører til en begjæring om bevisstilgang. ERCP kan også brukes til støtte for økt fokus på å sanksjonere brudd på disse reglene. Til tross for at det er et mål at sanksjoner knyttes direkte til brudd på sannhets- og opplysningsplikten, er det også en verdi i at plikten indirekte blir håndhevet gjennom reglene om bevisstilgang. Dersom en sak kommer opp i domstolen som et spørsmål om bevisstilgang, kan ERCP videre brukes til støtte for at domstolen skal trekke frem plikten til frivillig og uoppfordret å tilby bevis. På denne måten kunne domstolene økt bevisstheten rundt sannhets- og opplysningspliktens selvstendige betydning, og bidratt til den nærmere klarleggingen av pliktens innhold.

En av sanksjonene domstolen kan benytte er som nevnt å ilegge bruddet negativ vekt ved bevisvurderingen. Som vi har sett kan det likevel diskuteres hvor effektiv sanksjonen i dag er. ERCP har på sin side klarere formulert hvordan brudd på samarbeidsplikten kan spille inn ved bevisvurderingen. Rule 27 gir som nevnt retten mulighet til å trekke negative faktiske slutninger. Sanksjonsmuligheten er særlig relevant ved partenes manglende overholdelse av plikten til å bidra til avsløringen av opplysninger og bevis i motpartens interesse.¹⁹⁸

---

¹⁹⁶ Fredriksen og Strandberg (2023) s. 157.

¹⁹⁷ Se også Fredriksen og Strandberg (2023) s. 157-158.

¹⁹⁸ ERCP kommentar 4 til Rule 27.

Sanksjonen kan innebære å legge til grunn fakta som fastslått, som kan føre til at krav, forsvar eller påstander avvises helt eller delvis.¹⁹⁹ Retten kan altså anta at et faktum motparten har presentert er bevist, så fremt den andre parten unnlater å fremlegge bevis som vedkommende har hånd om i relasjon til det aktuelle faktumet. Dette gir klarere retningslinjer for hvordan bruddet kan spille inn i bevisvurderingen enn det som er tilfellet etter norsk rett.

Ettersom vi i norsk rett bygger på en fri bevisvurdering, stenger ikke norsk sivilprosess for en påvirkning av ERCP på dette punktet. Gjennom en slik ordning vil sanksjonen av bruddet også komme tydeligere frem, og ikke kun fremgå implisitt i bevisvurderingen.

---

¹⁹⁹ Ibid.

5 Kan ERCP få betydning for fremtidens sannhets- og opplysningsplikt?

Vi har til nå sett at ERCP kan bidra i den nærmere klarleggingen av sannhets- og opplysningspliktens rekkevidde. Spørsmålet i det følgende blir om det er endringer i tråd med ERCP som i større grad er egnet til å bidra til en mer effektiv sannhets- og opplysningsplikt.

Slik jeg ser det er en del av problemet med dagens regulering at lovgiver ikke synes å ha vært helt bevisst på hvilket overordnet teoretisk rammeverk som målsettingene og funksjonene i tvisteloven er utledet fra.²⁰⁰ Lovteksten og forarbeidene forutsetter en viss form for samarbeid mellom partene, men det er ikke formulert et klart samarbeidsprinsipp i norsk rett og det er noe uklart hva et slikt prinsipp i så fall skal gå ut på. Et grep som kan bidra til å skape større klarhet omkring plikten er etter min mening å lovfeste et samarbeidsprinsipp i norsk rett. Et slikt samarbeidsprinsipp kunne fungert som en egen regel, og som et tolkningsbidrag for de mer konkrete bestemmelsene, herunder for sannhets- og opplysningsplikten i §§ 5-3 og 21-4. På denne måten ville man fått tydelig frem at samarbeidsprinsippet er et prinsipp på lik linje med de klassiske prinsippene i partsprosessen. Dette ville tydeligere illustrert et grunnleggende valg om å modifisere partsprosessen.

Innføring av et samarbeidsprinsipp er nok likevel ikke tilstrekkelig for å sørge for at sannhets- og opplysningsplikten blir mer effektiv. Norsk sivilprosess trenger også å i større grad klarlegge hvordan rollefordelingen mellom partene og dommeren kan sikre overholdelse av plikten. For slik som det har kommet frem, er et problem med dagens regulering at brudd på plikten ikke blir sanksjonert i tilstrekkelig grad. En forutsetning for at plikten etterleveres, er at dommeren spiller en aktiv rolle gjennom å sanksjonere brudd. Dette forutsetter for det første at dommeren har insentiv til å overvåke partenes prosesshandlinger og for det andre at det finnes adekvate sanksjoner som dommeren kan benytte ved brudd.

I relasjon til det førstnevnte kan det innføres en generell regel om dommerens overvåkningsplikt, etter inspirasjon fra ERCP Rule 4. Dette ville i større grad tydeliggjort rollefordelingen mellom partene og dommeren, som igjen ville belyst det overordnede teoretiske rammeverket bak tvisteloven. En slik plikt måtte videre blitt kombinert med ytterligere og større fokus på sanksjonsmuligheter for dommeren.

---

²⁰⁰ Se også Strandberg (2011) s. 171.

En mulighet er å oppstille en bestemmelse med sanksjoner som kan benyttes ved brudd på prosessuelle regler i tvisteloven etter inspirasjon fra ERCP. I dag fremgår rettens sanksjonsadgang i relasjon til sannhets- og opplysningsplikten av et fragmentert regelverk, hvor noen av sanksjonene fremgår av ulike lover, mens andre bygger på ulovfestet rett. Å nedfelle sanksjonsmulighetene samlet i lovs form, er egnet til å tydeliggjøre hvilke sanksjoner som er aktuelle og øke fokuset på sanksjonsadgangen. Her kan for eksempel fokuset i relasjon til brudd på sannhets- og opplysningsplikten være økonomiske sanksjoner.

Endelig kan ERCP og dets sterke vektlegging av samarbeidsprinsippet også påvirke norsk rett til å vurdere hvorvidt det er hensiktsmessig å oppstille en undersøkelsesplikt etter tvl. § 21-4 andre ledd, som redegjort for under punkt 3.4.4.

6 Litteraturliste

Lover

Lov 17. mai 1814 Kongeriket Norges Grunnlov (Grunnloven)

Lov 22. mai 1902 nr. 10 almindelig borgerlig straffelov (straffeloven, opphevet)

Lov 13. august 1915 nr. 6 om rettergangsmåten for tvistemål (tvistemålsloven, opphevet)

Lov 13. mai 1988 nr. 27 om kjøp (kjøpsloven)

Lov 3. juli 1992 nr. 93 om avhending av fast eiendom (avhendingslova)

Lov 21. juni 2002 nr. 34 om forbrukerkjøp (forbrukerkjøpsloven)

Lov 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

Lov 17. juni 2005 nr. 90 om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Forarbeider

NOU 2001: 32 A Rett på sak: Lov om tvisteløsning (tvisteloven)

NOU 2001: 32 B Rett på sak: Lov om tvisteløsning (tvisteloven)

NOU 2002: 4 Ny straffelov: Straffelovkommisjonens delutredning VII

Ot.prp. nr. 51 (2004-2005) Om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Innst. O. nr. 110 (2004-2005) Innstilling fra justiskomiteen om lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven)

Internasjonalt regelverk

Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, Roma, 4. November 1950. (Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen)

ELI-Unidroit Model European Rules of Civil Procedure, Oxford University Press 2021

Norsk rettspraksis

Rt. 1976 s. 239

Rt. 1989 s. 674

Rt. 1990 s. 688

Rt. 1991 s. 1414

Rt. 1992 s. 64

Rt. 2000 s. 1285

Rt. 2003 s. 521

Rt. 2009 s. 627

Rt. 2009 s. 1103

Rt. 2010 s. 328

Rt. 2010 s. 774

Rt. 2011 s. 753

Rt. 2011 s. 1294

Rt. 2012 s. 1819

Rt. 2012 s. 1985

Rt. 2014 s. 773

Rt. 2015 s. 385

Rt. 2015 s. 1213

HR-2016-387-U

HR-2016-2579-A

HR-2019-125-U

HR-2019-997-A

HR-2020-2469-A

HR-2021-1279-U

LB-2011-153676

LE-2014-34570

LB-2016-8194

Litteratur

Backer, Inge Lorange, *Norsk sivilprosess*, 2. utg., Universitetsforlaget 2020

European Law Institute (ELI). (u.å.). «About ELI»,
<https://www.europeanlawinstitute.eu/about-eli/> (lest 10.09.2023)

Fredriksen, Halvard Haukeland og Strandberg, Magne, «Impact of the ELI/UNIDROIT European Model Rules for Civil Procedure on National Law – the Case of Norway» *Oslo law review*, 9 (2023) nr. 3, s. 152-164. DOI: <https://doi.org/10.18261/olr.9.3.1>

Hjort, Maria Astrup, *Tilgang til bevis i sivile saker: særlig om digitale bevis*, Universitetsforlaget 2016

Hov, Jo, *Rettergang: 2*, Papinian 2010

Hov, Jo, *Rettergang i sivile saker*, 4. utg., Papinian 2019

International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT). (u.å.). «PURPOSE»,
<https://www.unidroit.org/about-unidroit/overview/> (lest 10.09.2023)

Jerkø, Markus, *Bevisvurderingens rettslige rammer: bevistema, bevisbyrde, beviskrav*, Universitetsforlaget 2017

Matningsdal, Magnus, *Norsk lovkommentar: Straffeloven*, note 1449 til § 221, 01.07.2023, Rettsdata.no (lest 25.09.2023)

Monsen, Erik, «Bevistilgang til elektronisk lagret material» *Tidsskrift for forretningsjus*, 13 (2007) nr. 3, s. 193-234. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9510-2007-03-03>

Mæland, Henry John, «Fremleggelse av dokumentbevis i tvistemål» *Jussens Venner*, 25 (1990) nr. 1, s. 6-22. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3126-1990-01-03>

Mæland, Henry John, *Kort prosess: en innføring i den sivile rettergang etter tvisteloven*, 3. utg., Justian 2013

Nylund, Anna og Strandberg, Magne, «Introduction», i *Civil Procedure and Harmonisation of Law*, Anna Nylund og Magne Strandberg (red.), Intersentia 2019, s. 1-9

Rhee, Remco Van, «Approximation of Civil Procedural Law in the European Union», i *From common rules to best practices in European Civil Procedure*, Burkhard Hess og Xandra Ellen Kramer (red.), Nomos 2017, s. 63-76

Ristvedt, Per M. og Tørum, Amund Bjøranger, «Provokasjoner, begjæringer om bevistilgang og edisjonsplikt; tvistelovens modifiserte «discovery»» *Tidsskrift for forretningsjus*, 21 (2015) nr. 2, s. 105-178. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN0809-9510-2015-02-02>

Robberstad, Anne, *Sivilprosess*, 4. utg., Fagbokforlaget 2018

Schei, Tore, *Tvistemålsloven: lov om rettergangsmåten for tvistemål av 13. august nr. 6, 1915: kommentarer til tvistemålsloven med utgangspunkt i Altens kommentarutgave (1954): 1*, TANO 1990

Schei, Tore, Bårdsen, Arnfinn, Nordén, Dag Bugge, Reusch, Christian H.P., og Øie, Toril M., *Ajourført versjon av Tvisteloven, lovkommentarer*, Bekreftet á jour per 1. september 2023

Skoghøy, Jens Edvin A., *Rettergangsstraff: særlig om domstolslovens §§ 198, 200 og 202-204*, 2.utg., Den norske advokatforening 1994

Skoghøy, Jens Edvin A., *Tvisteløsning*, 4. utg., Universitetsforlaget 2022

Strandberg, Magne, *Beviskrav i sivile saker: en bevisteoretisk studie av den norske beviskravslærens forutsetninger*, Fagbokforlaget 2012

Strandberg, Magne, «Beviskrav i sivile saker – kommentarer til HR-2016-2579-A om beviskrav for selvmord» *Tidsskrift for forretningsjus*, 23 (2017) nr. 1, s. 50-73. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9510-2017-01-02>

Strandberg, Magne, «Bevisrettens sannhetsmålsetning», i *Festskrift till Christian Diesen*, Simon Andersson og Katrin Lainpelto (red.), Nordstedts juridik 2014, s. 467-491

Strandberg, Magne, «Bevistilgang og rollefordeling», i *Processrättsliga studier tillägnade Bengt Lindell*, Torbjörn Andersson, Eric Bylander og Henrik Bellander (red.), lustus förlag 2021, s. 277-295

Strandberg, Magne, «ELI-UNIDROIT model european rules of civil procedure og norsk bevisrett», i *Fakultetsbyggjar, vestlending og verdsborgar: festskrift til Ernst Nordveit 70 år*, Berte-Elen Reinertsen Konow, Hans Fredrik Marthinussen og Knut Einar Skodvin (red.), Cappelen Damm akademisk 2023, s. 795-813

Strandberg, Magne, «Fordeler og ulemper med partsprosessen, særlig med tanke på rollefordelingen mellom dommer og part» *Jussens Venner*, 46 (2011) nr. 3, s. 165-181. DOI: <https://doi.org/10.18261/ISSN1504-3126-2011-03-02>

Sorabji, John, «The ELI-UNIDROIT Project: An Introduction and an English Perspective», i *Civil Procedure and Harmonisation of Law*, Anna Nylund og Magne Strandberg (red.), Intersentia 2019, s. 35-59

Westberg, Peter, *Anskaffning av bevisning i dispositiva tvistemål*, Norstedts juridik 2010

Øyen, Ørnulf, «Tvisteloven og bevisretten – en oversikt» *Jussens Venner*, 55 (2020) nr. 3, s. 129-162. DOI: <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3126-2020-03-01>